

Analiza izveštavanja medija o epidemiji korona virusa u Srbiji

Analiza sadržaja dnevne štampe i TV stanica od 26.
februara do 6. maja 2020.

Objavljivanje ovog istraživanja pomogla je Misija OEBS-a u Srbiji. Stavovi izraženi u ovom istraživanju pripadaju isključivo autoru i ne predstavljaju zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji

Sadržaj:

Uvod	2
Metodologija	3
Rezultati istraživanja – dnevne novine.....	5
Teme i interpretativni okvir izveštavanja	5
Žanrovi i forme medijskog izveštavanja.....	8
Pristup izveštavanju.....	11
Izvori.....	17
Medijska percepcija odgovornosti za pandemiju	19
Prisustvo aktera	20
Rezultati istraživanja – TV stanice.....	25
Teme i interpretativni okvir izveštavanja	25
Žanrovi i forme medijskog izveštavanja.....	28
Pristup izveštavanju.....	29
Izvori.....	31
Medijska percepcija odgovornosti za pandemiju	34
Prisustvo aktera	34
Zaključak	38
Apendiks	40
Studija slučaja: Hapšenje Ane Lalić.....	43

Uvod

Svetska zdravstvena organizacija je 12. januara 2020. godine potvrdila da je uzročnik respiratorne infekcije zabeležene kod određene grupe pacijenata u Vuhanu, gradu u kineskoj provinciji Hubej, novi koronavirus (kasnije nazvan Covid–19), čije je globalno širenje 11. marta proglašeno svetskom pandemijom. Na prvoj konferenciji za medije koja je u Srbiji održana 26. februara 2020. godine povodom rapidnog širenja virusa u evropskim zemljama, na kojoj su bili prisutni najviši državni zvaničnici, posebno je zabeležen istup dr Braninira Nestorovića, koji je ovaj virus nazvao „najsmešnjim virusom u istoriji“ i pozvao žene da slobodno putuju u Italiju, jer će uprkos ogromnom broju zaraženih u ovoj zemlji u tom trenutku, njih „zaštititi estrogen“. Ipak, nakon registrovanja prvog slučaja zaraze koronavirusom u Srbiji 6. marta, zvanična obraćanja ovim povodom drastično se menjaju kao i pozicija države u odnosu na pandemiju, pa je tako u Srbiji 15. marta proglašeno vanredno stanje, koje je trajalo sve do 6. maja 2020.

Značaj medija u oblikovanju i doživljaju stvarnosti posebno raste u kriznim vremenima. Sveobuhvatno, pravovremeno i tačno izveštavanje građana u vreme zdravstvene krize predstavlja ključ u informisanju javnosti, koja se u skladu sa javno dostupnim informacijama prilagođava novim životnim okolnostima, dok sa druge strane, profesionalni rad medija više nego inače osvetljava rad svih onih koji su nadležni da u ime građana donose odluke od važnosti za čitavu populaciju. Međutim, širenje panike u javnosti, spekulacije, dezinformacije, nepotpuno i neutemeljeno informisanje, mogu da izazovu niz negativnih efekata, pojačaju krizu i ustanove – „infodemiju“, koja u okolnostima tehnološki zasnovanog brzog i gotovo neograničenog širenja informacija predstavlja sasvim novi nivo krize. U ovim okolnostima, mediji i novinarstvo predstavljaju ključnu tačku u javnoj sferi, budući da postavljanjem određene agende i prioritetizovanjem pojedinih pitanja, aspekata i aktera, kao i specifičnim pristupom problemu, grade okvir u kojem se celokupna javnost odnosi prema najvažnijim pitanjima u vezi sa pandemijom. Iako se uloga medija u zdravstvenoj krizi percipira tek kao indirektna u odnosu na ulogu države ili medicinske struke, javno–interesna orijentacija medija predstavlja temelj u rešavanju krize, ali i očuvanju demokratije u društvu koje je zahvaćeno krizom.

Slobodan protok informacija, dostupnost relevantnih podataka i mogućnost njihove slobodne interpretacije neophodan je uslov koji omogućava javno–interesno informisanje i rad medija. Međutim, važnost slobodnog pristupa informacijama nije na adekvatan način prepoznata od strane odlučilaca, o čemu najbolje svedoči odluka Vlade Srbije od 28. marta da usvoji Zaključak kojim se centralizuje informisanje u vezi sa pandemijom. Iako je ova odluka ubrzo povučena, izazvala je burne reakcije javnosti.

Specifičan odnos države, političkih struktura, medicinske struke, drugih relevantnih aktera i samih medija, definisao je uslove za javno informisanje u vezi sa pandemijom u Republici Srbiji.

Metodologija

Analiza sadržaja šest dnevnih novina različitih uređivačkih politika – Blica, Danasa, Informera, Kurira, Politike i Večernjih novosti i tri TV stanice RTS, TV Pink i TV N1 sprovedena za period od 26. februara do 6. maja 2020. godine, odnosno od prvog obraćanja državnih organa Republike Srbije javnosti povodom pandemije koronavirusa, pa sve do ukidanja vanrednog stanja.

Uzorak štampanih medija čini 1609 tekstova (Blic 223, Danas 295, Informer 196, Kurir 270, Politika 365 i Večernje novosti 260), a ove jedinice analize prikupljene su sa naslovnih strana šest navedenih novina, odnosno za analizu je uzet svaki tekst koji je sadržao ključne reči *koronavirus, COVID-19, kovid, pandemija, epidemija i vanredno stanje*, a najavljen je ili objavljen u celini na prvoj strani. Tekstovi koje urednički tim odabира za naslovnu stranu najbolji su odraz uređivačke politike svake novine, a sa tim tekstovima se susreću i građani koji ne čine čitalačku publiku tih medija, budući da naslovne strane nalaze put do njih drugim kanalima komunikacije (društvene mreže, prodajni izložbi). Naslovne strane tako predstavljaju sliku uređivačke politike svake novine i iz tog razloga su tekstovi uzorkovani na ovaj način.

Uzorak televizijskih stanica činili su javni servis Radio televizija Srbije, TV Pink, komercijalni medij sa nacionalnom frekvencijom i kablovski kanal TV N1. Ovakvim uzorkovanjem obuhvaćen je najširi spektar uređivačkih politika, uzimajući u obzir i različitu dostupnost ovih medija i profil njihovih publika. Uzorak je sačinjen selekcijom prva dva priloga koja su najavljeni u vestima dana u okviru centralnih dnevno–informativnih emisija (Dnevnik 2 RTS, Nacionalni dnevnik TV Pink i Dnevnik u 19 TV N1), a sadrže ključne reči

koje su korišćene i pri uzorkovanju štampe. Odabрано је 376 прилога – 124 са RTS, 123 – TV Pink и 129 TV N1.

Prilikom analize sadržaja posmatrane су sledeće kategorije:

- Tema i interpretativni okvir izveštavanja koji se odnosi na konkretnu jedinicu analize, odnosno uži tematski fokus u odnosu na koronavirus i širi okvir tumačenja teme (medicinski, politički, pravni, medijski i okvir svakodnevnog života); takođe, notirano je i da li mediji svoj rad temelje na činjenicama ili medijska interpretacija ne korespondira sa iznetim činjenicama koje tekst ili prilog sadrže;
- Žanrovi i forme medijskog izveštavanja kroz koje je posmatran novinarski pristup (informativni, analitički, intervju, komentatorski i ljudske priče);
- Tip izvora koji je zastavljen u tekstu/prilogu (npr. zvanični/državni organi i institucije, neimenovani izvor, zdravstveni radnici, pacijenti, opozicioni politički akteri), a koji ukazuje na odabir seta informacija na kojima se temelji jedinica analize, kao i postojanje povoda izveštavanja;
- Pristup medija u izveštavanju o koroni, kroz koji je posmatrano da li je fokus usmeren ka javnom informisanju, odnosno da li medij posreduje u protoku informacija u pravcu javnosti, problematizuje različite teme u kontekstu pandemije ili sa druge strane, medijski rad rezultira politizacijom pandemije, širenjem panike, umanjivanjem ozbiljnosti situacije ili sukobima unutar zajednice novinara. Takođe, mapirano je i da li mediji targetiraju specifične društvene grupe ili političke subjekte kao odgovorne za širenje i posledice pandemije;
- Grupacije aktera prisutne u tekstu/prilogu (tri ključna aktera prema tekstu) i odnos medija prema njima u smislu funkcije (pasivna ili aktivna uloga) i vrednosnog konteksta. Akter, koji je pasiviziran u tekstu, dodatno je procenjivan na osnovu тога да ли је само споменут, критикован или похвалjen од стране drugih aktera ili medija. Sa druge strane, оценјиван је вредносни контекст којег сам медij postavlja у односу на актера.

Rezultati istraživanja – dnevne novine

Teme i interpretativni okvir izveštavanja

Koronavirus i pandemija nisu bili izdvojena tematska celina ni u jednim analiziranim novinama, već su se prožimali kroz sve postojeće teme i rubrike unutar svakog od analiziranih medija. Stoga se ova tema prilagodila strukturi svake od novina i u skladu sa tim bila ravnomerno distribuirana. Informacije u vezi sa pandemijom se zato javljaju u širokom tematskom spektru i tumače se u različitim interpretativnim okvirima.

U tematskom smislu, mediji su najviše izveštavali o stanju u Srbiji izazvanim epidemijom koronavirusa i ovaj tematski pristup čini 17% svih tekstova. Zatim slede tekstovi koji su se bavili konkretnim merama države usmerenim na očuvanje zdravlja populacije tokom analiziranog perioda (uvođenje vanrednog stanja, policijskog časa, ograničavanje kretanja i slično), ukupno 15% tekstova. Borba protiv koronavirusa, odnosno tema koja je obuhvatila najšire pristupe u borbi sa koronavirusom na nivou društva notirana je u 12% tekstova. Sledi vesti iz sveta (7%), a po 6% tekstova posvećeno je političkom životu i ekonomiji u kontekstu pandemije. Odnosno, pažnja većine medija bila je prvenstveno fokusirana na suočavanje političkih i društvenih aktera sa koronavirusom i posledicama pandemije.

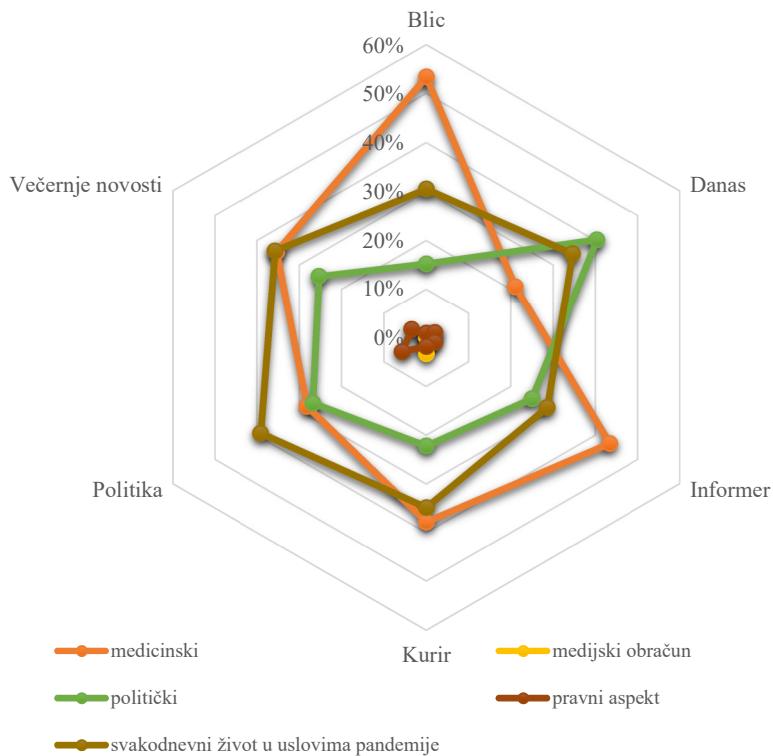
Tabela 1 – Interpretativni okvir izveštavanja u odnosu na temu

Teme/interpretativni okvir izveštavanja	medicinski	medijski	politički	pravni	svakodnevni život u uslovima pandemije	total
presek stanja u Srbiji	192	0	17	7	50	266
mere države	68	0	72	17	77	234
borba protiv koronavirusa	136	0	12	0	43	191
presek stanja u svetu	61	0	16	1	28	106
politički život u Srbiji	3	0	96	1	2	102
ekonomija i koronavirus	3	0	25	4	66	98
zabava i koronavirus	3	0	1	1	80	85
sport i koronavirus	4	0	0	0	59	63
društvo i koronavirus	3	0	4	1	51	59
spoljna politika Srbije	8	0	49	0	2	59
ekonomski mere	0	0	44	0	14	58
zdravstveni sistem iz ugla aktivnosti države	31	0	6	0	0	37
obrazovanje i koronavirus	2	0	1	0	32	35

region i koronavirus	6	0	24	1	3	34
religija i koronavirus	3	0	5	0	26	34
ljudska prava/pravosuđe i koronavirus	2	1	5	12	12	32
međunarodni odnosi u kontekstu korone	2	0	26	0	1	29
metode zaštite populacije	29	0	0	0	0	29
medijska prava i slobode i koronavirus	1	16	8	1	2	28
Kosovo i koronavirus	3	0	9	0	3	15
teorije zavere	2	0	5	0	2	9
povratak dijaspore	1	0	1	1	3	6
total	563	17	426	47	556	1609

Interpretativni okvir izveštavanja o koronavirusu u najvećoj meri bio je medicinski (35%) i u kontekstu uslova svakodnevnog života tokom pandemije (35%). Zatim sledi politički (26%), pravni interpretativni okvir (3%) i tekstovi u kontekstu medijskih sukoba tokom pandemije (1%). Međutim, kao što je prikazano u **grafikonu 1**, pojedinačni mediji sagledavali su različite aspekte aktuelne pandemije:

Grafikon 1– *Prikaz zastupljenosti interpretativnih okvira u medijima*

Blic

Četvrtina svih tekstova u Blicu odnosi se na stanje pandemije u Srbiji, dok je 21% posvećen različitim aspektima borbe sa koronavirusom. Nešto veća zastupljenost tekstova vidljiva je i u odnosu na mere koje su vlasti u Srbiji donosile u skladu sa fazom pandemije (15%). Prve dve teme su dominantno posmatrane iz medicinske perspektive¹ (84%, odnosno 85% napisu) i iz ugla svakodnevice (16%, odnosno 15% tekstova), dok je o merama pisano iz svih aspekata koje je ovaj medij percipirao relevantnim za građane: medicinskog i političkog (po 26%), zatim iz ugla svakodnevice (41%) i pravnog okvira (6%). Ostale teme u ovom listu interpretirane su uglavnom u okviru koji je komplementaran samoj temi.

Danas

Danas je u tematskom smislu najviše fokusiran na politiku, što je i dominantni okvir interpretacije (40%). Širok spektar tema, poput ekonomije i privrede², stanja u svetu³, medijskih prava i sloboda⁴ je interpretiran u okvirima politike i političkih odluka u Srbiji i svetu, dok su svakodnevni (35%) i medicinski (21%) okviri tumačenja tema bili u drugom planu. Najzastupljenija uža tema u Danasu je politički život u Srbiji u doba pandemije (15%), zatim mere države u borbi protiv koronavirusa su druga tema prema zastupljenosti (11%), dok je stanje u Srbiji jedino u ovom mediju tek treća tema prema prisutnosti (9%).

Informer

Informer je najviše izveštavao o stanju u Srbiji (19%), različim aspektima borbe sa koronavirusom (14%) i merama koje se preduzimaju (13%). Visoko su zastupljene teme iz sfere zabave (11%) i sporta (6%), koje su gotovo jednako prisutne kao i vesti iz sveta (10%) ili teme u vezi sa političkim životom u Srbiji (6%). O svim temama Informer je najviše izveštavao u medicinskom okviru (43%), vrlo često upozoravajući na moguće loše ishode⁵. Okvir svakodnevnog života u doba pandemije identifikovan je u 29%, a politički u 25% objavljenih tekstova.

¹ Blic, 09.04.2020, *Prava smrtnost je manja od jedan odsto*, str. 4

² Danas, 19.03.2020, *Usred vanrednog stanja 450 ljudi dobilo otkaz zaslugom Grada Beograda*, str. 9

³ Danas, 31.03.2020, *Jedan čovek je tako odlučio*, str. 21

⁴ Danas, 10.04.2020, *Duga kriza opasna za nezavisne medije*, str.3

⁵ Informer, 09.04.2020, *Čak i zdravi i jaki ljudi brzo završavaju na respiratoru!*, str. 4

Kurir

Slična distribucija tema zabeležena je u Kuriru: stanje u Srbiji (18%), mere države (17%), borba protiv koronavirusa (14%), zabava (9%), politički život i svet (po 5% tekstova). Okvir interpretacije teme dominantno je medicinski⁶ (38%). Značajan ideo tema sagledan je sa stanovišta svakodnevnog života⁷ (35%), dok je politički aspekt zastupljen u 22% tekstova.

Politika

U skladu sa uređivačkom politikom Politike pre pandemije, distribucija tema u vezi sa koronavirusom prati regularne rubrike ovog dnevnog lista i njihov ideo u ukupnom sadržaju. Stanje u Srbiji, mere džave (po 13%), ekonomija (12%), borba sa koronavirusom (10%), društvo (8%) i region (5% tekstova) u kontekstu pandemije su tako najzastupljenije teme. Politika je najviše izveštavala iz perspektive svakodnevnog života⁸ (39%), dok su medicinski⁹ i politički¹⁰ okvir skoro jednako zastupljeni (28%, odnosno 27% tekstova).

Večernje novosti

U Večernjim novostima čak 39% svih tekstova odnosi se na dve teme: stanje u Srbiji (20%) i mere države (19%). Borba sa koronavirusom je treća tema prema zastupljenosti o kojoj je ovaj medij izveštavao u 8% tekstova. U po 6% tekstova pisano je o spoljnoj politici Srbije u vreme pandemije i ekonomskim temama, dok je po 5% tekstova bilo posvećeno ekonomskim merama i stanju pandemije u svetu. Večernje novosti teme sagledavaju u najvećoj meri iz ugla svakodnevice¹¹ (36%) i medicine¹² (35%), dok je četvrtina tekstova napisana u političkom interpretativnom okviru.

Žanrovi i forme medijskog izveštavanja

Većina analiziranih medija bila je fokusirana na izveštavanje o tekućim dešavanjima, bez istraživanja pozadine priče i problematizacije ili analiziranja informacija plasiranih od strane zvaničnih ili drugih izvora. Ovaj način izveštavanja najvidljiviji je u Informeru, gde je čak 161 od 196 analiziranih tekstova nastao kao rezultat puke diseminacije dostupnih

⁶ Kurir, 28.02.2020, *Kuvana jela i rukavice čuvaju od korone!*, str. 6

⁷ Kurir, 14.03.2020, *Nastava od kuće onlajn i preko RTS*, str. 4

⁸ Politika, 09.04.2020, *Kupci u strahu od virusa ne kupuju jagode*, str. A13

⁹ Politika, 22.04.2020, *Kako izgledaju rad lekara i lečenje na sajmu*, str. A1

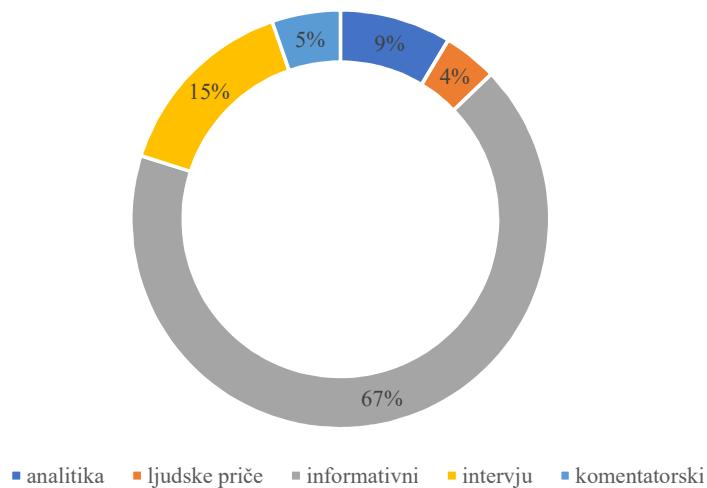
¹⁰ Politika, 21.03.2020, *Korona otkriva iskrene prijatelje*, str. A1

¹¹ Večernje novosti, 06.05.2020, *Domovi ne primaju izlečene od korone*, str. 4

¹² Večernje novosti, 24.03.2020, *Masovno testiranje, svi zaraženi u bolnice*, str. 4

informacija. Jedini dodatni novinarski rad vidljiv u ovim tekstovima odnosi se na senzacionalizaciju medijskog sadržaja.¹³ Ostali mediji takođe nadpolovično isključivo prenose informacije u novinskom žanru vesti i izveštaja, bez bilo kakve interpretacije dostupnih podataka ili iskaza.

Grafikon 2 – Prikaz zastupljenosti novinarskih žanrova u svim analiziranim medijima

Dnevni list Danas ima drugačiji pristup – nešto manje od polovine tekstova je informativno. Ideja da preispita javno dostupne informacije i da problematizuje ključna pitanja u vezi sa koronavirusom i pandemijom vidljiva je u intervjuima, koji čine gotovo četvrtinu svih objavljenih napisa u ovom listu. Poređenja radi, u Danasu je objavljeno 70, dok je Informer na naslovnim stranama najavio samo 8 intervjuja.

Analički žanr najzastupljeniji je u dnevnom listu Politika, gde članci čine 18% uzorka (64 teksta). Međutim, uloga ovih tekstova nije bila problematizacija okolnosti koje se odnose na odluke države u vezi sa koronavirusom, već su ovi tekstovi bili dodatna eksplikacija¹⁴ i potvrda opravdanosti mera i postupaka države u svim sferama delovanja, dok se odgovornost prebacivala na druge društvene aktere i građane. Tako se, na primer, u analitičkom tekstu objašnjava da zaliha hrane u Srbiji „ima dovoljno“, ali da „nedostaju radnici koji bi dopunjavali robu“¹⁵ ili da „deca u kućnom karantinu“, moraju da dobiju „jasna uputstva za

¹³ Informer, 25.03.2020, Španci ostavili starce da umru, str. 8

¹⁴ Politika, 16.03.2020, Razlog za drastične mere, str. A1; Politika, 16.03.2020; Vojska Srbije u trećoj misiji, str.

A1

¹⁵ Politika, 18.03.2020, Voća i povrća ima dovoljno na zalihamu, str. A20

upotrebu života“ od roditelja, koji se prepoznaju kao jedini akteri koji su odgovorni za dobrobit dece¹⁶.

Sa druge strane, dnevni list Danas, u 38 članaka preispituje najrazličitije aspekte borbe sa koronavirusom, ali i društveno-političke okolnosti i moguće posledice pandemije, kako u Srbiji, tako i u svetu. Većina ovih tekstova napisana je u kritičkom tonu i usmerena je prema donosiocima odluka, od kojih se traže odgovori u interesu javnosti¹⁷. Takođe, analitički tekstovi su forma kroz koju Danas eksplicitno kritikuje vlast¹⁸, uz komentare koji su osim uloge da kritikuju nadležne organe, u ovom mediju bili fokusirani i na druge aktere. Komentari su bili najviše zastupljeni u ovom dnevnom listu (35 ili 12%), dok u ostalim medijima nije zabeleženo veće učešće tekstova u ovom žanru.

Bez obzira na činjenicu da koronavirus ima ogroman uticaj na živote ljudi, životne priče ljudi nisu bile zastupljene na naslovnim stranama analiziranih medija, gde je samo 4% tekstova bilo napisano iz ugla posledica pandemije na konkretnе pojedince, iz njihove lične perspektive. Uporedni pregled pokazuje da je najveći broj ove forme tekstova objavljen na naslovcima Kurira, ukupno 17. Ljudske priče u najvećoj meri predstavljene su u okviru svakodnevnog života u doba pandemije, u širokom dijapazonu tema u kojima su pored pojedinačnih priča pacijenata i medicinara¹⁹ visoko zastupljene i društvene i teme iz sfere zabave²⁰.

Tabela 2 – Učešće novinarskog žanra u odnosu na medij

Medij/žanr	analitika	priče o ljudima²¹	informativni	intervju	komentatorski	total
Blic	4%	6%	70%	16%	4%	100%
Danas	13%	2%	49%	24%	12%	100%
Informer	3%	8%	82%	4%	3%	100%
Kurir	3%	6%	68%	19%	4%	100%
Politika	18%	1%	67%	10%	5%	100%
Večernje novosti	5%	3%	73%	15%	3%	100%
total	9%	4%	67%	15%	5%	100%

¹⁶ Politika, 23.03.2020, *Deca u kućnosm karantinu*, str. A7

¹⁷ Danas, 13.03.2020, *Javnost mora da zna da li je zdravstveni sistem spremam*, str. 2.

¹⁸ Danas, 10.03.2020, *Vučić koristi koronu za predizbornu kampanju*, str. 3.

¹⁹ Blic, 13.04.2020, *Znala je za rizik, nije htela da ostavi svoje pacijente*, str.4

²⁰ Informer, 28.04.2020, *Nata: Za mesec dana ugojila sam se 7kg*, str. 17.

²¹ Human interest story

Pristup izveštavanju

Većina štampanih medija u Srbiji nastojala je da prvenstveno **informiše građane** o pandemiji Covid 19 – o medicinskim, političkim, ekonomskim i drugim aspektima „života u doba korone“, tako da je u okviru svih analiziranih tekstova, 1311 informativno i napisano na način da se objašnjava određeni događaj ili pojavu u kontekstu koronavirusa. Ovi tekstovi su u 98% slučajeva bili utemeljeni u činjenicama koje su obrazložene u tekstu, a oko 38% nije imalo jasan povod. Međutim, osim informisanja u javnom interesu, uočene su i medijske prakse koje izlaze iz okvira profesionalnog izveštavanja. Analizirane dnevne novine su tokom posmatranog perioda politizovale teme u vezi sa koronavirusom, širile paniku ili umanjivale ozbiljnost situacije, skretale pažnju sa važnih tema na zanimljivosti ili informacije koje nisu od javnog značaja i na taj način, u određenom obimu dodatno zbumnjivale građane, koji su već bili izloženi obilju informacija. Mediji su se i međusobno obračunavali, optužbama da su informacije koje objavljaju dnevne novine drugačije uređivačke politike – lažne vesti.

Tabela 3 – Distribucija tekstova prema medijima u odnosu na pristup izveštavanju

Pristup/medij	Blic	Danas	Informer	Kurir	Politika	Večernje novosti	total
informisanje o koroniavirusu	213	237	113	197	332	219	1311
politizacija pandemije	2	38	27	33	25	25	150
zanimljivosti i bizarnosti	4	9	21	20	4	9	67
širenje straha/panike	3	2	27	11	1	5	49
medijski sukobi	0	9	2	8	0	0	19
umanjivanje ozbiljnosti situacije	1	0	6	1	3	2	13
total	223	295	196	270	365	260	1609

Mediji su **politizovali** temu koronavirusa u 9% tekstova. Ta praksa najviše je bila prisutna u dnevnim listovima Informer²² (14% analiziranih tekstova u ovom dnevnom listu) i Danas²³ (13%), zatim u Kuriru²⁴ (12%), Večernjim novostima²⁵ (10%) i Politici²⁶ (7%), što je podrazumevalo političku kontekstualizaciju izazova u vezi sa koronavirusom, u tekstovima u

²² Informer, 31.03.2020, *Hvala, braćo Kinezi*, str. 11

²³ Danas, 30.03.2020, *Izbegavam Vučićeve govore*, str. 15

²⁴ Kurir, 25.03.2020, *Dilasov saradnik opljačkao Beograd pa lovu uložio u pekare*, str. 12

²⁵ Večernje novosti, 31.03.2020, *Disanje na respirator NATO*, str. 6

²⁶ Politika, 10.04.2020, *Niski udarci po Vučiću sa društvenih mreža*, str. A1

kojima taj način posmatranja teme nije bio neophodan. Skoro 40% ovih tekstova nema jasan povod, već su nastali kao posledica interesa same redakcije. U Danasu, od 38 tekstova koji su politizovali posledice koronavirusa, 17 nema jasan povod (45%), dok je u Informeru trećina politizujućih tekstova bez povoda. Međutim, gotovo polovina ovih tekstova objavljenih u Informeru nije bila ni na koji način utemeljena u činjenicama koje su iznete u tekstu (48%)²⁷. Sličan pristup zabeležen je u Kuriru, gde oko trećine tekstova nije bilo utemeljeno u predstavljenim činjenicama, u Večernjim novostima u 24% i Politici 12% politizujućih tekstova. Sa druge strane, Danas je ovakve tekstove u najvećoj meri zasnivao na činjenicama koje su obrazlagane u tekstu (92%).

Oko 4% tekstova napisano je o **zanimljivostima** koje nisu od značaja u kontekstu javnog informisanja²⁸ – od informacija o svetu poznatih, pa sve do bizarnosti – spekulacija o teorijama zavere, poput štetnosti 5G mreže. Taj pristup bio je najvidljiviji u tabloidima Informer²⁹ (11%) i Kurir³⁰ (7%), a gotovo svi mediji su se u takvim tekstovima pozivali na neku vrstu činjenica. Jedini izuzetak je dnevni list Kurir, u kojem je četvrtina ovih tekstova neutemeljena u podacima. Sa druge strane, 61% ovih napisa nema jasan povod.

Posebno je indikativan način na koji su dnevne novine svakodnevno **širile paniku** povodom koronavirusa u periodu od 5. marta do 15. aprila, kada je na naslovcama objavljeno 49 tekstova (3%) u kojima su mediji zauzeli ovaj pristup. Od jednog pa sve do 7 tekstova dnevno mogu se smatrati sadržajem kojim se širi panika, s tim što je više od polovine ovih napisa objavljeno u Informeru³¹ (27). Čak 84% napisa ima jasan povod, a informacije su najčešće potekle od zvaničnih izvora (26 tekstova), inostranih – 18 i zdravstvenih radnika – 9, koji su samostalno ili zajedno sa drugim tipovima izvora bili imenovani u ovim tekstovima.

²⁷ Informer, 28.04.2020, *Dilasovci provociraju sukobe usred zaraze!*, str. 2

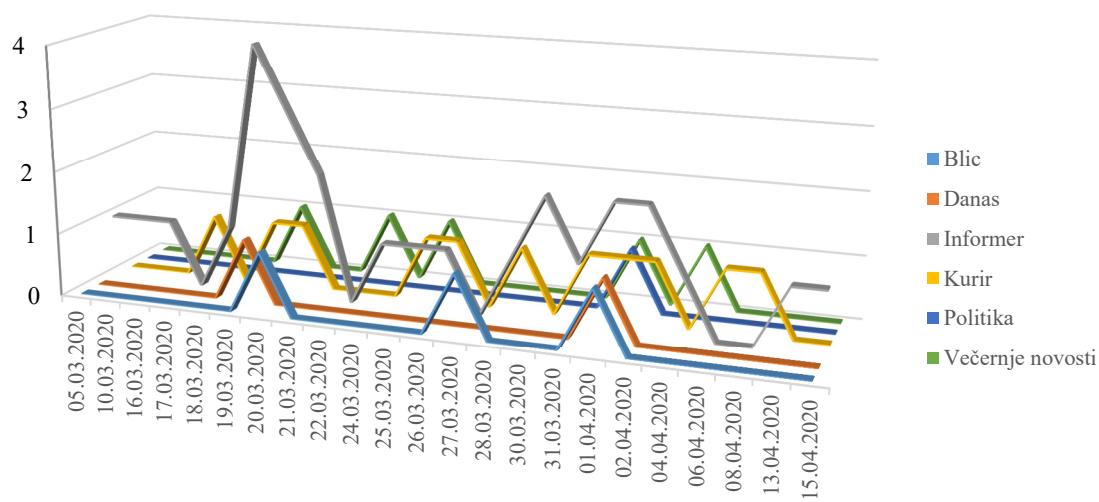
²⁸ Informer, 21.03.2020, *Policija jurila Mariju!*, str. 18

²⁹ Informer, 17.03.2020, *Brena i Boba u karantinu*, str. 16

³⁰ Kurir, 14.03.2020, *Ljudsko dno*, str. 16

³¹ Informer, 20.03.2020, *Vojska kremira mrtve u Italiji*, str. 6

Grafikon 3 – Distribucija tekstova koji su širili paniku, prema medijima i danima

Devetnaestog marta 2020. dnevne novine su na naslovnicama objavile 7 tekstova kojima se širi panika, od toga čak 4 u Informeru. Reč je o tekstovima koji prvi put ukazuju na novu realnost vanrednog stanja, koje je uvedeno nekoliko dana ranije. Na naslovnicama se može uočiti gotovo ujednačen princip predstavljanja: a) mogućnosti represivnog sprovođenja mera, što je dodatno ilustrovano slikama vojske i policije na ulicama, uz b) zastrašujuće uporedne informacije koje uglavnom dolaze iz Italije i Španije, intenzivirane fotografijama mrtvačkih sanduka.

Isti broj tekstova u kojima su mediji zauzeli ovaj pristup (7) vidljiv je i prvog aprila 2020. Svi tekstovi su referirali na mogućnost „italijanskog i španskog scenarija“ u Republici Srbiji i predstavljali su svojevrsni nastavak upozoravanja javnosti, koje je započeto prethodne večeri (31. marta) slanjem upozoravajućeg SMS-a delu građana Srbije. U toj poruci Krizni štab je upozorio građane da situacija u vezi sa koronavirusom može biti pogoršana kao u zemljama koje su bile najteže pogodjene epidemijom.

Ilustracija 1 – Naslovne strane novina iz uzorka za 19. mart 2020. godine

Ilustracija 2 – Naslovne strane novina iz uzorka za 1. april 2020. godine

Od 28. februara do 5. maja na naslovnim stranama Kurira, Informera i Danasa objavljivani su tekstovi u kojima je vidljiva **perspektiva medijskih sukoba**. To praktično znači da su mediji bili aktivni učesnici sukoba u kojima su zastupali svoje stavove. Dnevni list Danas objavio je 9 ovakvih tekstova, koji su se odnosili na hapšenje novinarke Ane Lalić³², kritiku ponašanja drugih novinara generalno, a posebno tokom konferencija za medije Kriznog štaba³³ i kritiku TV Pink zbog emitovanja reality programa Zadruga. Sa druge strane Kurir (8 tekstova) i Informer (2) su se obračunavali sa medijima koji su bili kritički nastrojeni prema vlasti. Informer je kritikovao N1, optužujući ih da su „bolesni hejteri“³⁴ koji „napadaju

³² Danas, 09.04.2020, *Moje pisanje potvrđuje sve više zaraženih medicinara*, str. 5

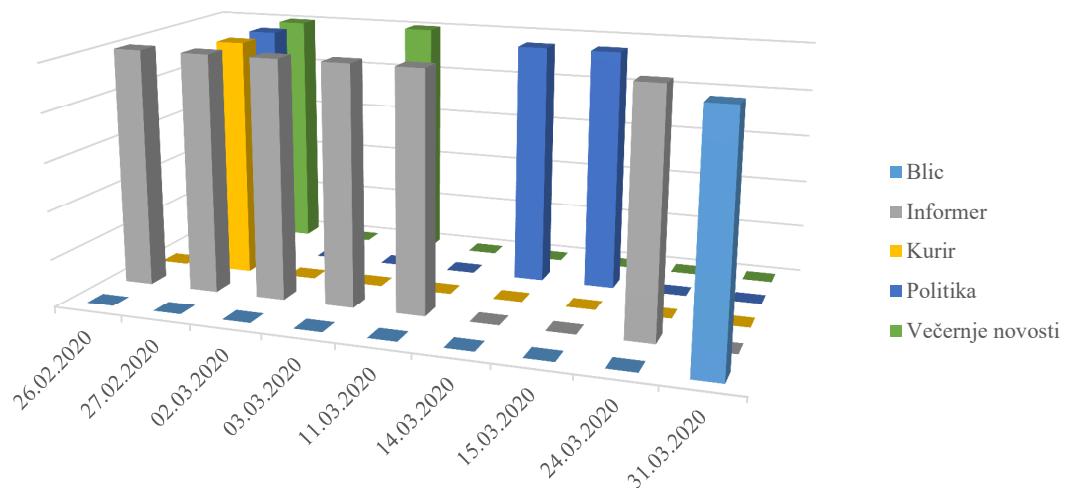
³³ Danas, 23.04.2020, *Stanje u Srbiji nebitno režimskim medijima, napadali nezavisne*, str. 2

³⁴ Informer, 02.04.2020, *Bolesni hejteri na N1 napadaju i lekare!?*, str. 5

lekare“, dok je Kurir optužio N1 da „svesno ruše Kona i zdravstveni sistem“³⁵. Dnevni list Danas je sve tekstove pisane u okviru ovog pristupa utemeljio u činjicama iznetim u tekstovima. Nasuprot tome, 3 od 8 tekstova u Kuriru i oba napisa u Informeru nisu bili obrazloženi činjenicama, dok je više od tri četvrtine napisa imalo povod. Analizirani mediji su se međusobno direktno optuživali za širenje lažnih vesti, a ta praksa najvidljivija je u Kuriru (13 tekstova), Danasu (9) i Informeru (8), Politika je ovu vrstu optužbi navela u 4, a Blic i Večernje novosti u po jednom tekstu.

Pristup koji je bio najuočljiviji na samom početku pandemije je **umanjivanje ozbiljnosti situacije**, kada su mediji bez kritičkog preispitivanja prenosili izjave zvaničnika i stručnjaka da je koronavirus „najsmešniji virus na svetu“, „da postoji samo na Fejsbuku“ i da građani mogu da „idu u šoping u Italiju“ (ukupno 12 naslovnih strana Informera, Kurira, Politike, Večernjih novosti i Blica). U ovoj praksi je prednjačio Informer, čiji su novinari i urednici 26 i 27. februara, kao i 2, 3. i 24. marta pribegli ovakvom načinu izveštavanja³⁶, s tim što su, dan posle konferencije za medije održane u Vladi Republike Srbije, na kojoj su iznete navedene tvrdnje (27. februara 2020.), Kurir, Informer, Politika i Večernje novosti svojim tekstovima takođe su nastojali da umanje ozbiljnost situacije. Mediji su u 82% tekstova svoje tvrdnje utemeljili u činjenicama, a 62% napisa je imalo jasan povod, 10 tekstova sadrži izjave zvaničnika, dok 7 kao izvor navodi zdravstvene radnike.

Grafikon 4 – Distribucija tekstova koji umanjuju ozbiljnost situacije u svim medijima

³⁵ Kurir, 15.04.2020, *Svesno ruše Kona i zdravstveni sistem*, str. 4

³⁶ Informer, 26.02.2020. *Korona nije ništa opasnija od gripe*, str. 6

Izvori

Selekcija izvora ukazuje na način na koji mediji pristupaju izveštavanju, odnosno na čemu počiva medijski sadržaj koji objavljaju. Najzastupljeniji izvori u analiziranim tekstovima bili su zvanični izvori – članovi Kriznog štaba, predsednik Srbije, predsednica Vlade, ministarstva i druge institucije direktno nadležne za borbu države protiv koronavirusa³⁷. Ovi izvori su u 259 tekstova bili jedini tip izvora na kojima je ceo tekst zasnovan, dok su u još 354 teksta oni bili jedan od izvora. U tekstovima u kojima je bilo više tipova izvora, znaničnici su bili izvor uz zdravstvene radnike (47 tekstova), društvene aktere³⁸ (31), inostrane (18), političku vlast³⁹ (18), medije (17), analitičare (13) i neimenovane izvore (11). Ukupno 38% svih analiziranih tekstova poteklo je ili sadrži stavove zvaničnika – u većini medija zvanični izvori su zastupljeni u 37% do 45%⁴⁰ svih objavljenih tekstova, a najmanja zastupljenost zvaničnih izvora je u Danasu (21%). Dodatno, izvori sa različitih nivoa vlasti zastupljeni su u još 10% tekstova svih dnevnih listova. Sa druge strane, opozicioni politički akteri izvor su u ukupno 93 teksta, od čega 55 u Danasu.

Kada se sagledaju svi analizirani mediji, ostali društveni akteri, kao izvor, najzastupljeniji su u Danasu (39%) i istovremeno predstavljaju dominantan izvor svih objavljenih napisa u ovom listu. Najmanje društvenih aktera kao izvora je u Blicu (19%). Među analiziranim listovima, Politika i Informer najviše koriste inostrane izvore (27%, odnosno 26% napisa). Najveća zastupljenost zdravstvenih izvora – lekari, medicinsko osoblje, je u Blicu (25%).

Neimenovani izvori su najzastupljeni u Informeru i Kuriru (po 12% tekstova), a najmanje u Danasu (2%), a na ukupnom uzorku identifikovani su u 8% tekstova. Pacijenti i građani su vidljivi u svega 116 tekstova, što čini samo 7% svih objavljenih tekstova. Najzastupljeniji su u Večernjim novostima (12% tekstova), a najmanje u Politici (4%).

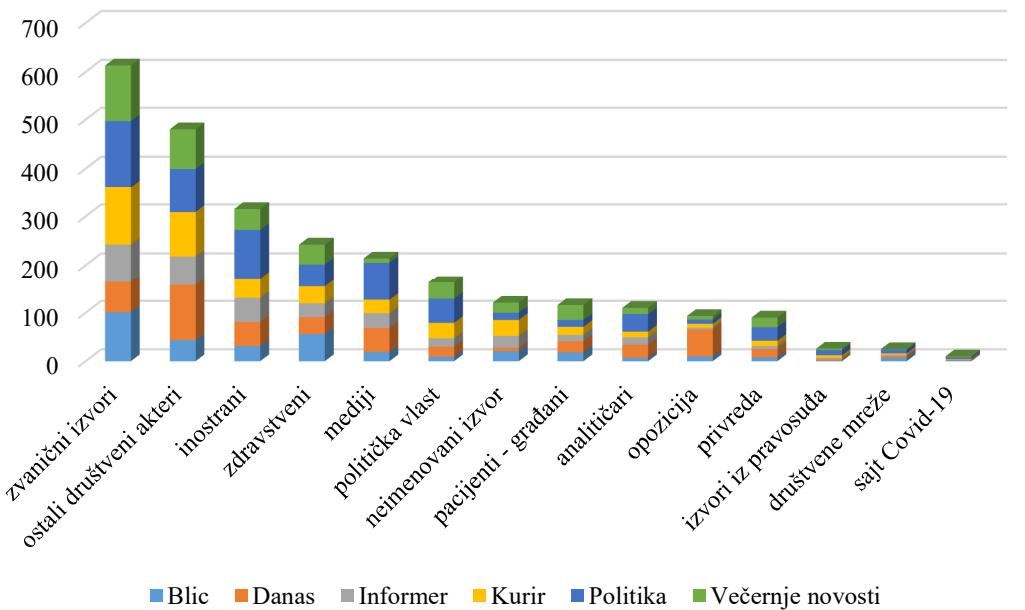
³⁷ Dodatno, politička vlast kao izvor bila je izvor u 163 teksta

³⁸ Svi relevantni akteri iz javnog života iz sfere kulture, društva, zabave, sporta

³⁹ Predstavnici vlasti izuzev Vlade Srbije i timova zaduženih za suzbijanje pandemije

⁴⁰ Blic i Večernje novosti po 45%, Kurir 44%, Informer 40% i Politika 37%

Grafikon 5 – Distribucija izvora prema medijima

Indikativan je nalaz da je u 951 tekstu identifikovan samo jedan tip izvora. Tako na primer, u Politici čak 60 tekstova počiva na kazivanju samo zvaničnih izvora, dok je u Danasu takvih samo 9 tekstova. U Blicu su zdravstveni radnici jedini izvor u 27 tekstova, a neimenovani izvori su u Kuriru jedini izvor u 11 tekstova. Posebno je zanimljiv odnos prema opoziciji, koja je isključivi izvor u Danasu u 29 tekstova, dok Informer i Večernje novosti na taj način nisu koncipirali ni jedan tekst (više u **tabeli 4**).

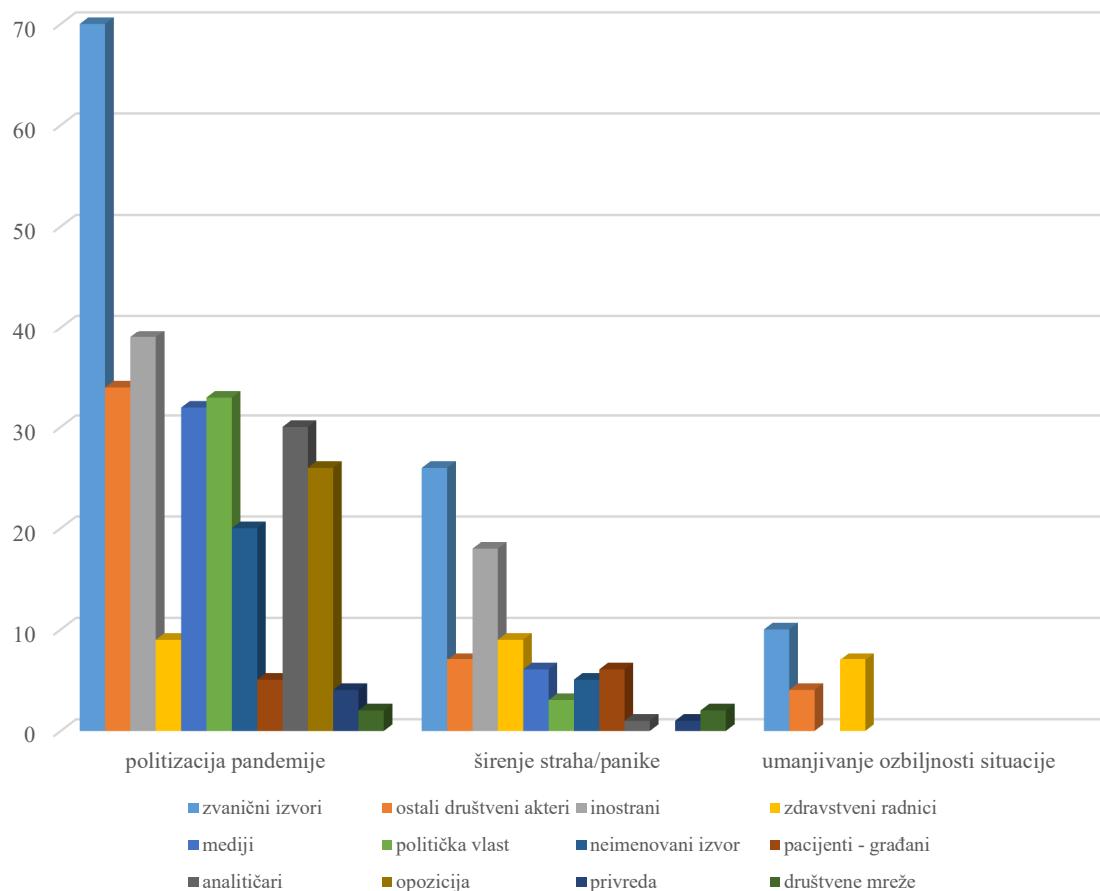
Tabela 4 – Distribucija tekstova koji sadrže samo jedan tip izvora, prema medijima

Tip izvora/medij	Blic	Danas	Informer	Kurir	Politika	Večernje novosti	total
ostali društveni akteri	32	80	27	59	50	53	301
zvanični izvori	58	9	36	51	60	45	259
inostrani izvori	6	23	20	13	28	20	110
zdravstveni radnici	27	14	7	8	4	5	65
opozicija	4	29	0	1	2	0	36
pacijenti – građani	6	8	3	4	5	9	35
mediji	2	7	4	6	11	3	33
politička vlast	3	4	0	4	10	9	30
privreda	3	5	0	1	10	9	28
neimenovani izvor	2	0	4	11	2	2	21
analitičari	0	8	2	0	5	2	17
izvori iz	1	0	0	0	8	2	11

pravosuđa							
društvene mreže	2	1	0	0	1	0	4
sajt Covid–19	1	0	0	0	0	0	1
total	147	188	103	158	196	159	951

Uloga izvora je od posebnog značaja u ostvarivanju specifičnih rezultata medijskog rada koji se u kontekstu pandemije odnose na širenje straha i panike, umanjivanje ozbiljnosti situacije i politizaciju pandemije. Kao što je navedeno, stavovi zvaničnih izvora su zastupljeni u 26 tekstova u kojima se na neki način širi panika, kao i u 10 tekstova u kojima se umanjuje ozbiljnost situacije.

Grafikon 6 – Distribucija izvora prema pristupima u svim medijima

Medijska percepcija odgovornosti za pandemiju

U 83 teksta objavljena ili najavljena na naslovnim stranama, neposredno je naznačen krivac za pandemiju, a u 41% tih tekstova okrivljeni su građani “zbog neodgovornog ponašanja” (34 teksta), a najviše u Kuriru (13). Vlast je predstavljena kao krivac zbog načina

na koji vodi borbu protiv pandemije u 17 tekstova, a svi su objavljeni u Danasu⁴¹. U Blicu, Politici i Večernjim novostima političke strukture nisu adresirane po pitanju odgovornosti, za razliku od povratnika iz inostranstva (“gastarbajteri” u tekstovima), građana i drugih društvenih aktera.

Posebno targetirana grupa građana bili su povratnici iz inostranstva, koji su direktno optuživani za širenje koronavirusa i ugrožavanje zdravstvenog sistema Srbije. Oni su prvenstveno bili meta državnih zvaničnika, a zatim su mediji preuzeли tu retoriku.⁴² Takođe, građani Srbije bili su u celosti kritikovani zbog načina života tokom vanrednog stanja, posebno u dnevnom listu Kurir, u kojem je objavljeno čak 13 tekstova u kojima se različite svakodnevne aktivnosti građana karakterišu kao neodgovorne. Mediji, poput Informera su se čak direktno obraćali građanima, pozivajući ih da se “urazume” i “poštuju mere Vlade Srbije”⁴³

Tabela 5 – Distribucija “odgovornih za pandemiju”, prema medijima

Medij/krivci	građani	vlast	drugi društveni akteri	"gastarbajteri"	opozicija	total
Blic	3	0	3	2	0	8
Danas	0	17	0	0	0	17
Informer	8	0	4	2	2	16
Kurir	13	0	2	2	6	23
Politika	6	0	3	3	0	12
Večernje novosti	4	0	1	2	0	7
total	34	17	13	11	8	83

Prisustvo aktera

U okviru analize sadržaja mapirana su po 3 ključna aktera u odnosu na svaki tekst u kojem je reč o koronavirusu i njegovim posledicama po društvo. Prema funkciji koju su imali u tekstu, akteri su podeljeni na one koji su aktivno učestvovali, iskazujući svoje mišljenje, i na one koji su bili objekat izveštavanja, o kojem su drugi akteri ili sam medij iskazivali neku vrstu stava: kritiku, pohvalu ili su bili samo pomenuti u nekom širem kontekstu. Takođe, beležen je i vrednosni kontekst u kojem je akter situiran, nezavisno od funkcije koju ima u tekstu: neutralan, pozitivan ili negativan.

⁴¹ Danas, 03.04.2020, *Bolest se proširila zbog loših poteza*, str.4

⁴² Večernje novosti, 19.03.2020, *Ko dove i zarazi drugoga ide u zatvor*, str. 5

⁴³ Informer, 23.03.2020, *Druga žrtva korone*, str. 4

Među svim kategorijama aktera, najzastupljeniji su predsednik i Vlada Srbije (731 pojavljivanje⁴⁴). Predsednik Srbije Aleksandar Vučić najprisutniji je akter (286 pojavljivanja), trostruko učestaliji od prvog narednog, predsednice Vlade Srbije Ane Brnabić (93). Aleksandar Vučić je tokom analiziranog perioda gotovo svakodnevno bio prisutan na naslovnim stranama u kontekstu borbe protiv koronavirusa (**grafikon 7**) i najčešće je njegova uloga u tekstu bila aktivna (65% napisa), kao i uloga predsednice Vlade Srbije (70%), s tim što je učestalost njenog svakodnevnog prisustva bila znatno manja (**grafikon 8**).

Kada je Aleksandar Vučić u pitanju, najviše tekstova u kojima ima aktivnu ulogu objavljeno je u Kuriru i Večernjim novostima (po 46 napisa), a najmanje u Danasu (5). U ovom dnevnom listu u 96% tekstova Vučić je kao akter bio pasiviziran. U okviru tih napisa bio je predmet kritike samog medija i drugih aktera u 50, a sam medij iskazivao je eksplicitno negativan vrednosni stav⁴⁵ u 45 napisa⁴⁶. U Večernjim novostima Aleksandar Vučić bio je predmet pohvale u 6 tekstova, dok je ukupan broj pozitivno konotiranih tekstova u ovom mediju 10. Još veći broj pozitivno konotiranih napisa uočen je u Kuriru – 15 (**tabela 15** u Apendiksu). Najintenzivnije iskazivanje pozitivnog stava medija prema Aleksandru Vučiću su tekstovi u kojima je on predstavljen kao nosilac „borbe protiv koronavirusa“⁴⁷ – 38 tekstova (po 10 u Informeru i Kuriru, 9 u Večernjim novostima, 7 u Politici i 2 u Blicu).

Premijerka Srbije, koja predsedava Kriznim štabom za suzbijanje COVID–19 bila je aktivni učesnik u 65 testova, predmet kritike u 9 i predmet pohvale u jednom tekstu u Večernjim novostima. Vrednosti stav prema premijerki neutralan je u čak 94% tekstova⁴⁸.

⁴⁴ Distribucija ostalih aktera iz Vlade Srbije prikazana je u **tabeli 14** u Apendiksu.

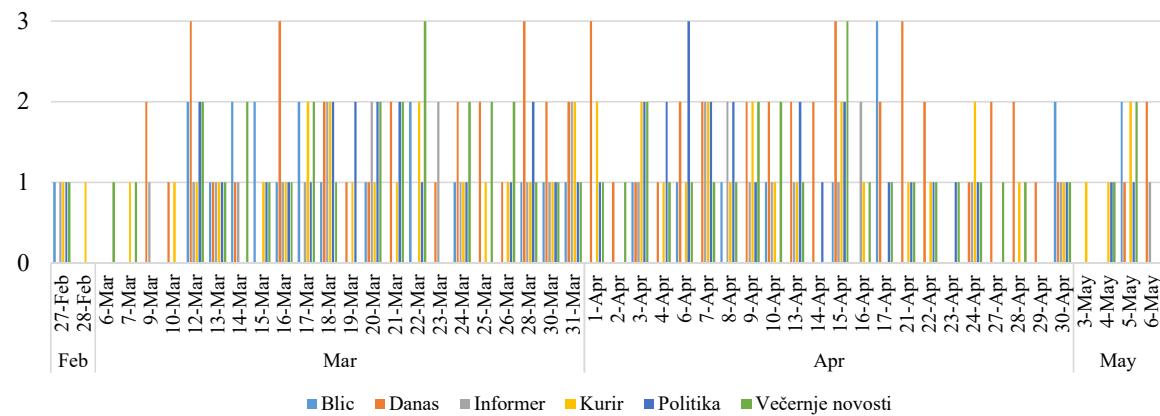
⁴⁵ Svi analizirani mediji su se prema predsedniku Srbije vrednosno opredelili na pozitivan način u 14%, dok negativnu konotaciju ima 16% tekstova.

⁴⁶ Primer koji oslikava razliku između kritike pasivnog aktera koju iskazuje sagovornik u tekstu i kritike kojoj se priključuje ili samostalno je zastupa sam medij (negativni vrednosni kontekst) može se videti u tekstovima - u Blicu, objavljenom 17.04.2020, *Sada nam dolaze na naplatu nestručni stranački kadrovi* (str. 22), u kojem medij daje prostor za kritiku koju iskazuje sagovornik prema predsedniku Srbije i Danasu (*Vučić se vadi igrom na sve ili ništa*, 03.04.2020, str. 8), gde se novinar pitanjima i odabirom naslova i podnaslova pridružuje kritici koju upućuje sagovornik.

⁴⁷ Kurir, 16.03.2020, *Vučić: Predaja nije opcija! Zatvara se život da sačuvamo život*, str. 2

⁴⁸ Uz 5 negativnih u dnevnom listu Danas i jedan pozitivan tekst u Kuriru

Grafikon 7 – Distribucija tekstova u kojima je Aleksandar Vučić jedan od ključnih aktera

Grafikon 8 – Distribucija tekstova u kojima je Ana Brnabić jedan od ključnih aktera

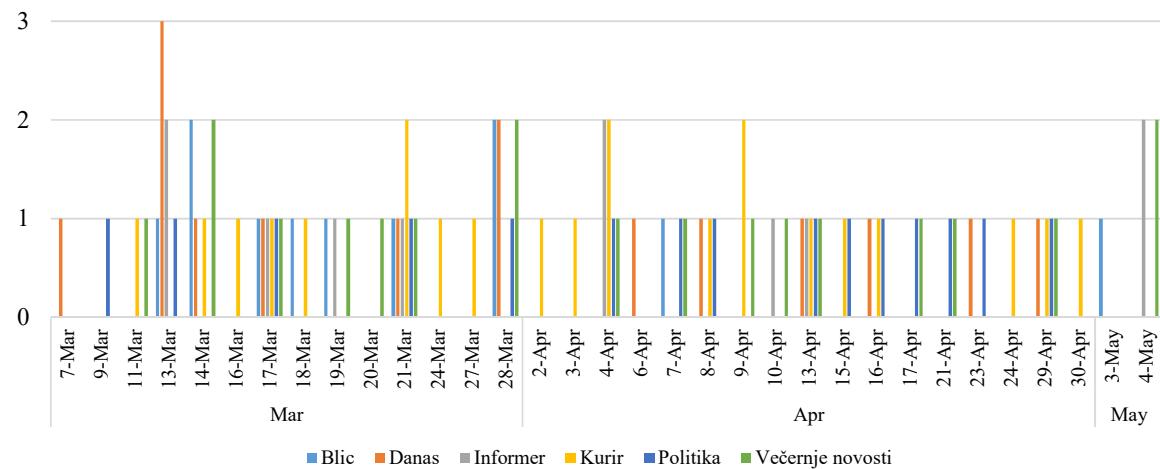

Tabela 6 – Uloga Aleksandra Vučića kao aktera u tekstovima, prema mediju

Medij/Aleksandar Vučić	aktivno učešće		pasivno učešće			total
	iznosi stav	pominje se	predmet kritike	predmet pohvale		
Blic	24	4	2		1	31
Danas	5	13	50		0	68
Informer	26	3	0		3	32
Kurir	46	1	0		3	50
Politika	40	5	0		3	48
Večernje novosti	46	5	0		6	57
total	187	31	52		16	286

Stručnjaci iz oblasti medicine, koji su činili Krizni štab ili su informisali javnost o aspektima pandemije, bili su prisutni u 601 pojavljivanju. Stručnjak koji je bio ključni akter u najvećem broju tekstova je dr Predrag Kon (126), a u većini napisu imao je aktivnu ulogu da informiše (90% napisu). U 12 tekstova imao je pasivnu ulogu, od kojih je u 6 pohvaljen, dok

je u jednom bio predmet kritike. Mediji su se prema njemu odredili u pozitivnom kontekstu u 4 teksta. Naredna akterka prema učešću je dr Darija Kisić Tepavčević, zastupljena u 90 tekstova, od kojih aktivno informiše publiku u 88% napisa, zatim pomenuta je u 11 tekstova, kritikovana u 2, a njen rad pohvaljen je u 4 teksta. Vrednosni kontekst mediji su prema njoj iskazali u 7 tekstova, 6 pozitivno i 1 negativno. Akter koji je najviše kritikovan je dr Branimir Nestorović, koji je predmet kritike u 6 tekstova, a negativan stav medija ka njemu iskazan je u 5 (više u tabeli 7)⁴⁹.

Tabela 7 – Uloga stručnjaka kao aktera u tekstovima, prema svim medijima

Akter/svi mediji	aktivno učešće	pasivno učešće				total
	iznosi stav	pominje se	predmet kritike	predmet pohvale		
Predrag Kon	114	5	1	6	126	
Darija Kisić Tepavčević	79	5	2	4	90	
Branislav Tiodorović	49	2	0	0	51	
Zoran Radovanović	33	1	0	1	35	
Goran Stevanović	29	0	0	1	30	
Branimir Nestorović	17	1	6	0	24	
Zoran Gojković	16	0	0	0	16	
Srđa Janković	12	0	0	0	12	
Danica Grujičić	7	0	0	1	8	
“tim lekara iz Kine”	5	0	0	3	8	
Verica Jovanović	7	0	0	0	7	
Mijomir Pelemiš	4	0	0	0	4	
Tatjana Radosavljević	4	0	0	0	4	
Rade Panić	4	0	0	0	4	
ostali	160	6	3	13	182	
total	540	20	12	29	601	

Politički akteri iz zemlje i regiona, koji su takođe bili zastupljeni u analiziranim tekstovima su i opozicija (164), ostali državni organi i institucije (93), akteri iz regiona (48), predstavnici vladajućih stranaka (34), akteri sa Kosova (16).

Od opozicionih aktera posebnu pažnju mediji su posvetili predsedniku Stranke slobode i pravde Draganu Đilasu, koji je akter u 35 tekstova, od kojih je 66% negativno vrednosno konotirano od strane medija. Dragan Đilas najviše je bio predmet kritike u dnevnim listovima

⁴⁹ Vrednosni kontekst u odnosu na stručnjake videti u **tabeli 16** u Apendiksu.

Kurir i Informer⁵⁰, a u pojedinim tekstovima (8) predstavljen je kao akter koji „želi da korona pobedi“⁵¹, što je predstavljalo oblik diskreditacije (u Kuriru u 4 teksta, Informeru – 3 i Večernjim novostima – 1).

Tabela 8 – Uloga Aleksandra Vučića kao aktera u tekstovima, prema mediju

Medij/Dragan Đilas	aktivno učešće	pasivno učešće				total
	iznosi stav	pominje se	predmet kritike	predmet pohvale		
Blic	0	1	0	0	0	1
Danas	5	0	0	0	0	5
Informer	0	1	9	0	0	10
Kurir	1	0	11	0	0	12
Politika	0	2	1	0	0	3
Večernje novosti	0	1	3	0	0	4
total	6	5	24	0	0	35

Od ključnih inostranih aktera, koji su bili visoko zastupljeni (475 pojavljivanja), najviše se ističe predsednik SAD Donald Tramp (45)⁵², EU (34)⁵³, Svetska zdravstvena organizacija, a posebnu ulogu imali su predstavnici Kine (50 pojavljivanja) – u tekstovima definisani kao „kineske vlasti“ (22 teksta), zatim predsednik Kine Si Činping (17) i ambasadorka ove zemlje Čen Bo (11). Ove aktere mediji su pozitivno predstavili u 26 tekstova, dok su ostali napisi bili neutralni. U 16 tekstova akter je bio i Vladimir Putin, pozitivno predstavljen u 5 napisu.

Pored navedenih, najčešće identifikovane grupe aktera bili su i privredni akteri (125 pojavljivanja), analitičari (102), građani (96), predstavnici verskih zajednica (82), pacijenti i estradne ličnosti (po 50 pojavljivanja), akteri iz pravosuđa (26) i predstavnici nezavisnih tela (2). Među ostalim društvenim akterima visoku zastupljenost tokom analiziranog perioda imali su teniser Novak Đoković (25), fudbaler Luka Jović (8), dramaturškinja Biljana Srbljanović, predsednik Fudbalskog saveza Srbije Slaviša Kokeza i „Jutjuber“ Bogdan Ilić (Baka Prase). Luka Jović i Bogdan Ilić kritikovani su od strane medija zbog ponašanja tokom pandemije i bili su, kao javne ličnosti, pojedinačan primer neodgovornog ponašanja, dok su Biljana Srbljanović i Slaviša Kokeza predstavljali primer kako se poznate ličnosti bore sa bolešću.

⁵⁰ Videti više u tabeli 17 u Apendiksu

⁵¹ Informer, 23.04.2020, *Navijaju za koronu da bi odložili izbore*, str. 10

⁵² Eksplicitno negativno predstavljen u medijima u 9 tekstova

⁵³ Negativno predstavljena od strane medija u 10 napisu

Rezultati istraživanja – TV stanice

Teme i interpretativni okvir izveštavanja

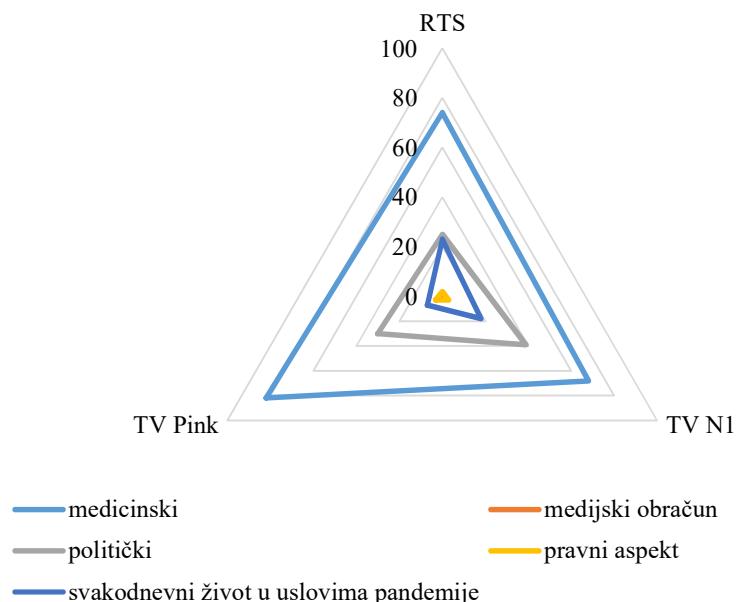
Opseg tema u okviru kojih su TV stanice izveštavale o koronavirusu i pandemiji u prva dva priloga najavljeni u vestima dana, bio je u velikoj meri sveden na borbu protiv koronavirusa, mere koja je država uvodila i sprovodila, i presek stanja u Srbiji, odnosno dnevno izveštavanje o statističkim podacima i stanju pacijenata. RTS i TV N1 imaju veoma sličnu zastupljenost ovih tema (borba protiv koronavirusa: RTS — 41 prilog, TV N1 – 44; mere države RTS – 31, N1 – 35 priloga), dok TV Pink u većoj meri od druga dva medija izveštava o dnevno–aktuuelnim presecima stanja, ne analizirajući dublje podatke i informacije koje dolaze od zvaničnih izvora (33 priloga). TV N1 posebnu pažnju posvetila je funkcionalnosti zdravstvenog sistema (11) i medijskim pravima i slobodama (6 priloga), dok je TV Pink više izveštavala o spoljopolitičkim aktivnostima zvaničnika Srbije u doba koronavirusa, dok je pažnju usmerila na ekonomski mere koja je donela Vlada Srbije (4). O političkom životu u Srbiji u kontekstu koronavirusa najviše je izveštavala TV N1 (5 priloga).

Tabela 9 – Distribucija tema prema medijima

Tema/medij	RTS	TV N1	TV Pink	total
borba protiv koronavirusa	41	44	39	124
mere države	31	35	28	94
presek stanja u Srbiji	22	21	33	76
zdravstveni sistem iz ugla aktivnosti države	9	11	7	27
presek stanja u svetu	9	3	3	15
medijska prava i slobode i koronavirus	0	6	2	8
politički život u Srbiji	1	5	2	8
spoljna politika Srbije	2	0	5	7
ekonomski mere	4	0	1	5
religija i koronavirus	1	1	1	3
ekonomija i koronavirus	2	1	0	3
region i koronavirus	1	0	0	1
Kosovo i koronavirus	0	0	1	1
ljudska prava/pravosuđe i koronavirus	0	1	0	1
povratak dijaspore	1	0	0	1
metode zaštite populacije	0	0	1	1
obrazovanje i koronavirus	0	1	0	1
total	124	129	123	376

Interpretacija pandemije u najvećoj meri kretala se u **medicinskom okviru** (60% priloga), naredni prema zastupljenosti je bio politički okvir (25%), zatim kontekst svakodnevnog života u doba pandemije (13%), pravni (2%) i okvir medijskih sukoba (1%). Udeo priloga koji u medicinskom okviru razmatraju temu je najveći na TV Pink – 67%, dok je nešto manje priloga iz ovog ugla predstavljeno u Dnevniku 2 RTS (60%). Najmanje priloga koji razmatraju medicinski aspekt uočeno je na TV N1 – 53%. Razlikuje se i zastupljenost političkog okvira među analiziranim medijima, tačnije to gledište bilo je najzastupljenije na N1 – 30%, dok je na RTS zabeleženo 20% ovakvih priloga. Svakodnevni život građana bio je u najvećoj meri u fokusu priloga na RTS (19%), dok se ovim uvidom najmanje bavila TV Pink (6%) (**grafikon 9**).

Grafikon 9 – Prikaz zastupljenosti interpretativnih okvira prema medijima

Indikativan je nalaz da na RTS i TV Pink medicinski okvir izveštavanja o pandemiji uglavnom nije bio dominantno usmeren ka neposrednoj medicinskoj praksi – zdravstvenim radnicima koji su se direktno borili sa pandemijom, već je bio usmeren na zvaničnike (uključujući i sam Krizni štab), koji su se bavili opštim uvidima, statistikom i merama⁵⁴. Preciznije, medicinski aspekt često je sagledavan u kontekstu javnog zdravlja, dok su sam proces lečenja pojedinačnih pacijenata, prevencija i svakodnevna medicinska praksa u uslovima pandemije bili van fokusa. Primeri ove prakse su: a) prilog TV Pink gde je

⁵⁴ Zdravstveni radnici bili su samostalan izvor u 2 priloga koncipirana u medicinskom okviru na TV N1, a jedan od izvora bili su u 22 priloga (RTS 18%, TV N1 12% i TV Pink 4% priloga u medicinskom okviru).

pokrajinski sekretar za zdravstvo dr Zoran Gojković odabran da govori o zdravstvenom stanju konkretnih pacijenata, za čije lečenje nije nadležan⁵⁵, dok b) javni servis dehumanizuje građane, pretvarajući ih u brojeve, što je najviše bilo vidljivo u prilogu u kojem prezentarka u najavi uključenja uživo obaveštava javnost da “ide sve na bolje”, te da je “u poslednja 24 sata testirano je 5446 ljudi, a 222 je pozitivno, preminulo je 6 osoba”.⁵⁶ Sa druge strane, TV N1 nastoji da problematizuje medicinski aspekt u kontekstu lekara, pacijenata i građana, i kada je zvanični izvor jedini dostupan izvor informacija.⁵⁷

Politički okvir izveštavanja na potpuno različite načine vidljiv je u tri analizirana medija. RTS je najviše prostora dao državnim zvaničnicima da obrazlože svoje odluke, ali i njihovim pojedinačnim aktivnostima, koje su se odvijale širom Srbije tokom pandemije⁵⁸. TV Pink nije preispitivala odluke i aktivnosti državnih organa, a u svom informativnom programu ustupala je značajan prostor državnim zvaničnicima koji su promovisali svoj rad i obračunavali se sa političkim protivnicima. U ovim prilozima, potpuno je bila isključena druga strana ili drugačije mišljenje, koje bi na bilo koji način dovelo u pitanje zvaničan stav.⁵⁹ TV N1 je izveštavala u političkom okviru pandemije preispitujući pojedinačne odluke vlasti sa stanovišta javnog interesa, ne dovodeći suštinski u pitanje neophodnost poštovanja mera⁶⁰.

Mediji su različito objašnjavali kako se mere države odražavaju na **svakodnevni život građana**. RTS je nastojao da ukaže na posledice pojedinačnih mera na različite aspekte života ljudi sve do lokalnog nivoa, u nameri da građanima pruži informacije koje se neposredno tiču njihovog života⁶¹. TV N1 je, sa druge strane, o posledicama novih okolnosti nastalih zbog koronavirusa u kontekstu svakodnevnog života više izveštavao iz perspektive građana, u određenoj meri uključujući u svoje izveštaje i njihov glas⁶². TV Pink imala je znatno drugačiji pristup: u mnogo manjem obimu tematizovala je svakodnevnicu u doba korone i predstavljala je iz ugla države. Iz perspektive svakodnevnog života emitovano je 7 priloga, od kojih se 6 odnosilo na život u Srbiji, i bili su uglavnom skoncentrisani oko uvođenja vanrednog stanja (2) i 31. marta, kada je delu građana poslat SMS u kojem je bilo reči o “italijanskom i

⁵⁵ TV Pink, 14.03.2020, Nacionalni dnevnik, prvi prilog

⁵⁶ RTS, 28.04.2020, Dnevnik 2, prvi prilog

⁵⁷ TV N1, 17.04.2020, Dnevnik 19, prvi prilog

⁵⁸ Primer: RTS, Dnevnik 2, 30.03.2020, drugi prilog

⁵⁹ TV Pink, 05.04.2020, Nacionalni dnevnik, drugi prilog

⁶⁰ TV N1, 13.03.2020. Dnevnik 19, drugi prilog

⁶¹ RTS, 17.03.2020, Dnevnik 2, vesti dana, drugi prilog

⁶² TV N1, 23.03.2020, Dnevnik 19, drugi prilog

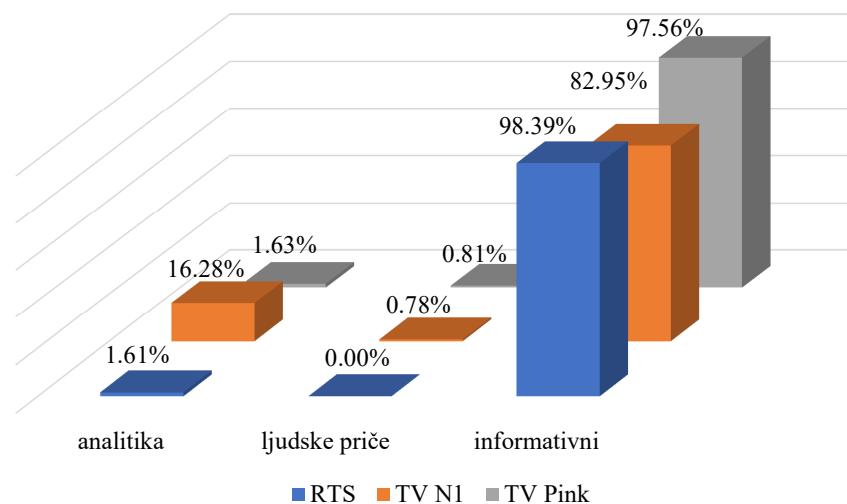
španskom scenariju”⁶³ (3 priloga). TV Pink ovaj interpretativni okvir najviše je koristila kako bi objektivizovala građane, okrivljajući ih za širenje epidemije (4 priloga).

Žanrovi i forme medijskog izveštavanja

Radio televizija Srbije i TV Pink su se u najvećoj meri izražavale u okviru **informativnog žanra**. U istraživanom sadržaju, RTS je u samo 2 priloga dodatno analizirao informacije kojima je raspolagao, dok građani nisu ni u jednom prilogu bili u primarnom fokusu centralne informativne emisije. TV Pink je takođe objavio 2 analitička priloga, uz jedan u kojem je bilo reči o građanima, s tim što analiza nije bila usmerena na informisanje publike o koronavirusu, već je u fokusu bio unutarmedijski obračun i „odbrana“ predsednika Aleksandra Vučića od pitanja medija⁶⁴.

TV N1 je imala nešto drugaćiji pristup informisanju javnosti – u istraživanim emisijama objavljen je 21 analitički prilog, gde su građani u 14 informisani o različitim aspektima, posebno problemima koji nastaju tokom borbe protiv koronavirusa⁶⁵, dok je 7 priloga imalo i politički aspekt⁶⁶.

Grafikon 10 – Prikaz zastupljenosti žanrova prema analiziranim medijima

Kada je reč o formama televizijskog izražavanja, u okviru centralnih dnevno-informativnih emisija, najzastupljenije su bile forme reporterskog izveštavanja u vidu

⁶³ Videti stranu 13

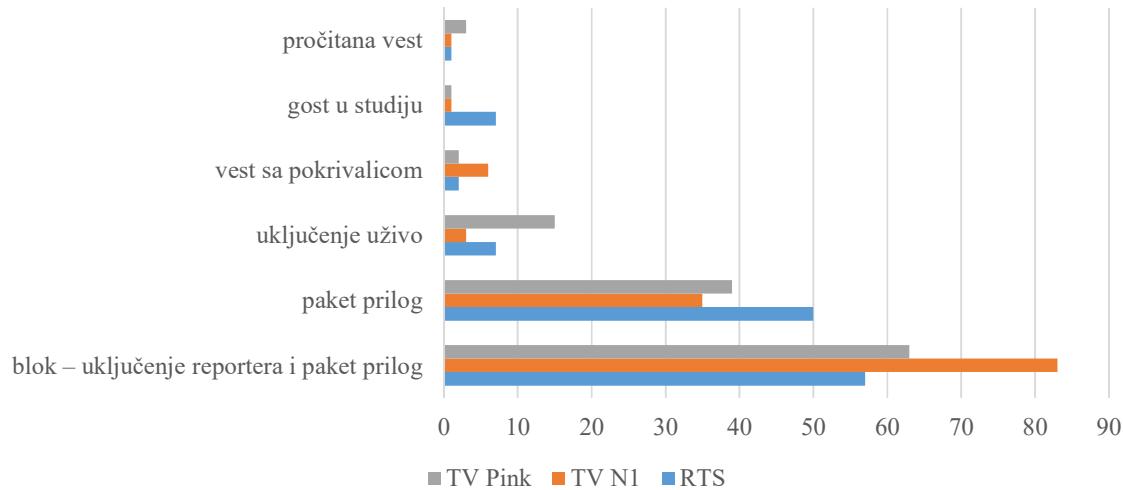
⁶⁴ TV Pink, 09.04.2020, Nacionalni dnevnik, drugi prilog

⁶⁵ TV N1, 03.04.2020, Dnevnik 19, drugi prilog

⁶⁶ TV N1, 31.03.2020, Dnevnik 19, drugi prilog

informativnih blokova, koji podrazumevaju uključenje reportera, zajedno sa intervjuiima ili paket prilozima (203). U najvećoj meri ova forma bila je zastupljena na TV N1 (83). O koronavirusu i pandemiji u formi televizijskih paketa najviše je izveštavao RTS (50), dok je uključenje uživo sa terena u najvećem broju zabeleženo na TV Pink (15).

Grafikon 11 – Distribucija formi televizijskog izveštavanja, prema medijima

Pristup izveštavanju

U čak 86% analiziranih priloga novinarski pristup izveštavanju bio je **informativni** – od 106, odnosno 104 priloga na RTS i TV Pink do 114 priloga na TV N1. U prilog tome govori i činjenica da čak 299 od 376 jedinica analize na sve tri TV stanice ima direktni povod.⁶⁷

Ujednačena je zastupljenost **politizacije** unutar analiziranih priloga, približno 10% u sva tri medija, s tim što je u analiziranim medijima identifikovana različita perspektiva politizacije pandemije, oličena u drugačijem odnosu prema vlastima. Kao što je već navedeno u primerima⁶⁸, u sadržaju TV Pink evidentirani su elementi zastupničkog novinarstva, koje se oslikava kroz podršku i nedovođenje u pitanje odluka i postupaka vlasti. Sa druge strane, TV N1 kritički preispituje rad državnih organa i institucija u javnom interesu, delimično izmeštajući temu pandemije na politički teren, ili postavljanjem sopstvenog rada kao centralne teme u okviru izveštavanja o pandemiji⁶⁹. RTS ne dovodi u pitanje niti problematizuje

⁶⁷ RTS je emitovao 83% priloga koji su imali jasan povod, TV N1 77%, a TV Pink 79%.

⁶⁸ Videti fusnotu 64.

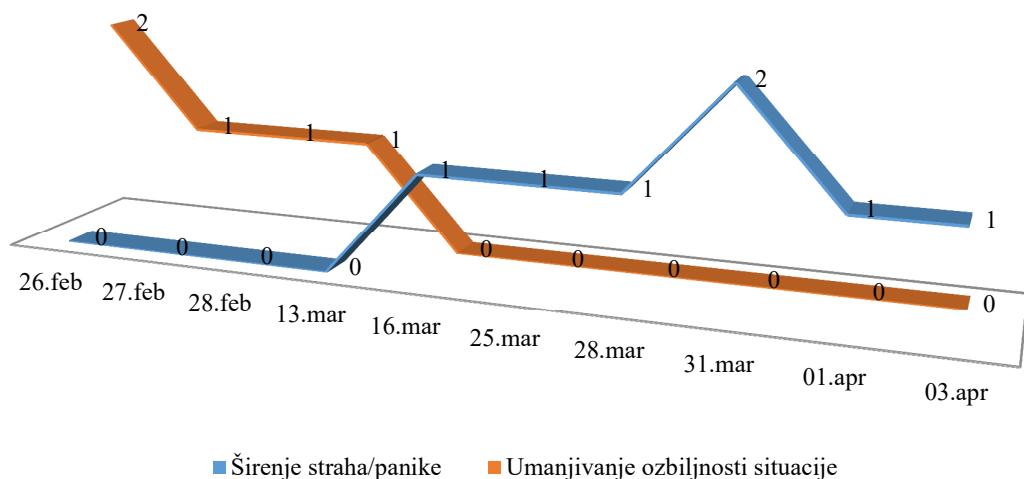
⁶⁹ TV N1, 07.03.2020, Dnevnik 19, drugi prilog

postupke vlasti u interesu javnosti, dajući širok prostor predstavnicima državnih organa i institucija za iskazivanje stavova i mišljenja, bez novinarske intervencije⁷⁰.

Širenje straha i umanjivanje ozbiljnosti situacije zabeleženi su na RTS i TV Pink u prilično istom obimu. Ova dva medija su nakon prvog obraćanja zvaničnika povodom koronavirusa, 26. februara, učestvovala u umanjivanju ozbiljnosti situacije u javnosti⁷¹, da bi već 16. marta, prvog dana od uvođenja vanrednog stanja, RTS i TV Pink preuzeli narativ kojim se širila panika⁷². Oba medija su objavila po jedan prilog 26. februara i 31. marta, dok su u međuvremenu jedan ili drugi medij periodično doprinosili umanjivanju ozbiljnosti situacije, odnosno širenju panike (**grafikon 12**).

Izveštavanje je sadržalo **pravni aspekt** u 8 priloga (RTS 2, TV N1 i TV Pink po 3), dok su **medijski obračuni** bili vidljivi u jednom prilogu na TV N1, u kojem je bilo reči o konfliktu ovog medija sa dnevnim novinama Kurir⁷³. Dimenzija javnog informisanja o kojoj se diskutovalo unutar različitih tema, rezultirala je u vidu 8 priloga u kojima je fenomen lažnih vesti uključen u diskurs – 5 priloga na TV Pink, 2 na RTS i jedan na TV N1.

Grafikon 12 – Distribucija priloga na RTS i TV Pink koji su širili paniku i umanjivali ozbiljnost situacije, prema danima

⁷⁰ RTS, 21.03.2020, Dnevnik 2, prvi prilog

⁷¹ RTS – 2 , Pink – 3 priloga

⁷² RTS - 3, Pink - 4 priloga

⁷³ Iako je kontekst medijskih sukoba evidentiran u prilogu TV Pink (fusnota 64), prilog je dominantno bio orijentisan ka političkom aspektu.

Izvori

Medijski sadržaj počivao je na informacijama dobijenim od zvaničnih izvora u 82%, odnosno 307 priloga, a učešće zvaničnih izvora je približno u svim analiziranim prilozima (**grafikon 13**). Najviše priloga koji se isključivo oslanjaju na informacije koje potiču od predstavnika države (Vlada Republike Srbije, predsednik i članovi Kriznog štaba) zabeleženo je na TV Pink (79), uz još 24 priloga gde postoje i informacije koje iznose drugi akteri. RTS se oslanja samo na zvanične izvore u 52 priloga, dok u još 49 postoje i drugi tipovi izvora. TV N1 je na sličan način odabirao izvore – 48 priloga počiva na zvaničnim, dok je više tipova izvora notirano u još 55 priloga. Dodatno, sajt Ministarstva zdravlja Covid19.rs bio je izvor u 49 priloga⁷⁴.

Zdravstveni radnici se pojavljuju u ukupno 24 priloga kao izvor, samostalno samo u 2 priloga TV N1, a uz druge izvore identifikovani su u 22 priloga, najčešće uz zvanične izvore (6 priloga) i dodatno pacijente – građane (još 4). Sa druge strane, građani su zastupljeni u 48 priloga, među kojima su u 10 priloga (5 na TV N1, 4 na RTS i jedan prilog na TV Pink) jedini izvor. U 18 priloga emitovanih na RTS pacijenti–građani su jedan od izvora. Takvih priloga je na TV N1 bilo 14 i na TV Pink 6.

Samo jedan tip izvora se pojavljuje u 228 priloga, od kojih najviše zvaničnih, 179. Distribucija tipova izvora koji se pojavljuju samostalno u prilogu prikazana je u **tabeli 10**, dok je u **tabeli 11** prikazana distribucija tipova izvora koji se pojavljuju u kombinaciji sa drugima.

⁷⁴ Kao izvor, sajt covid19.rs samostalno je naveden u 7 priloga, dok je 42 sadržalo i drugi izvor, najčešće zvanični – u 24 priloga.

Grafikon 13 – Distribucija izvora prema medijima

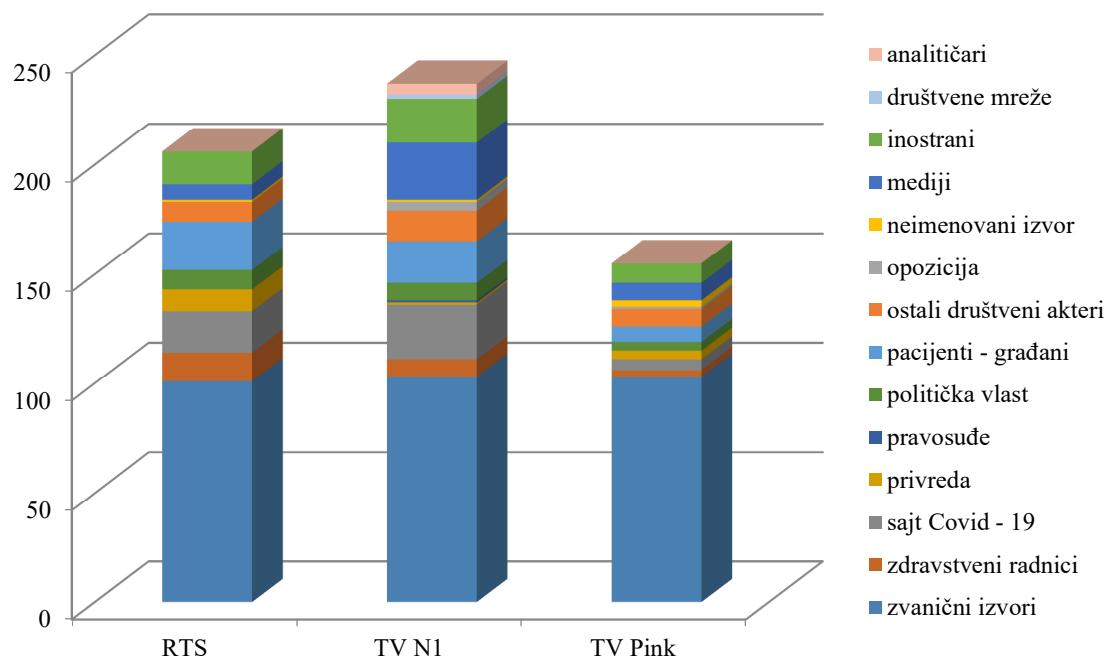

Tabela 10 – Distribucija priloga koji sadrže samo jedan tip izvora, prema medijima

Tip izvora/mediji	RTS	TV N1	TV Pink	total
zvanični izvori	52	48	79	179
inostrani izvori	7	2	4	13
pacijenti – građani	4	5	1	10
sajt Covid–19	1	4	2	7
mediji	0	4	2	6
ostali društveni akteri	0	1	3	4
politička vlast	2	0	1	3
zdravstveni radnici	0	2	0	2
neimenovani izvor	0	0	2	2
privreda	1	0	1	2
total	67	66	95	228

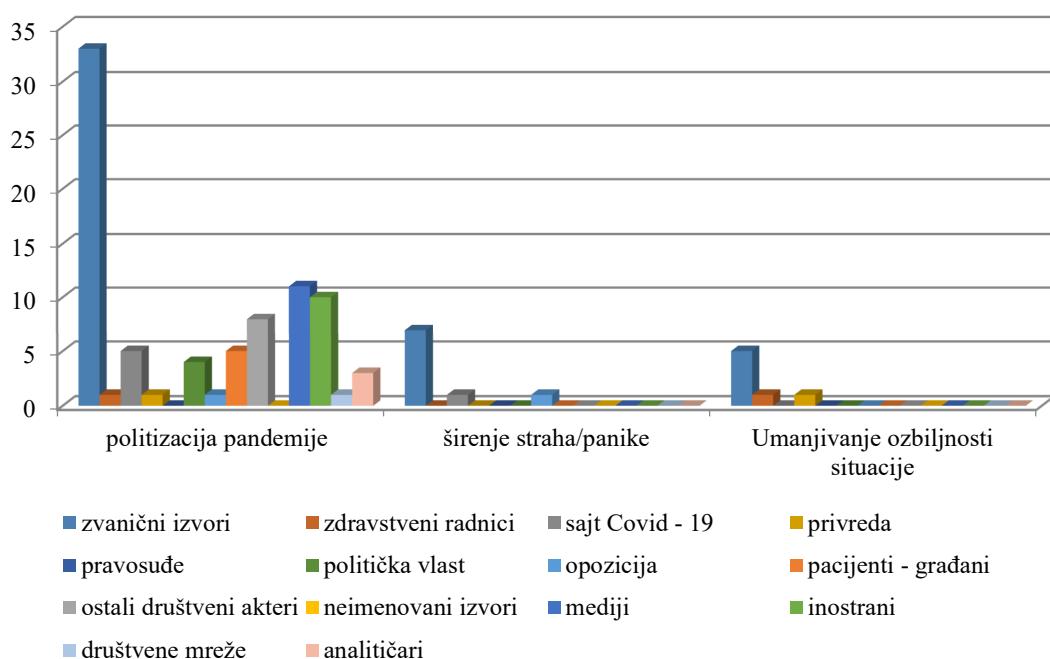
Tabela 11 – Distribucija tipova izvora koji se pojavljuju u kombinaciji sa drugim tipovima izvora, prema medijima

Tip izvora/mediji	RTS	TV N1	TV Pink	total
zvanični izvori	49	55	24	128
sajt Covid–19	18	21	3	42
pacijenti – građani	18	14	6	38
mediji	7	22	6	35

inostrani izvori	8	18	5	31
ostali društveni akteri	9	13	5	27
zdravstveni radnici	13	6	3	22
ostali predstavnici političke vlasti	7	8	3	18
privreda	9	1	3	13
opozicija	0	4	1	5
analitičari	0	5	0	5
neimenovani izvor	1	1	1	3
društvene mreže	0	2	0	2
pravosuđe	0	1	0	1
total	139	171	60	370

Kada je reč o posebnim rezultatima medijskog rada koji izlaze iz okvira javno relevantnog informisanja, analiza pokazuje u kojoj meri su politizacija, umanjivanje ozbiljnosti situacije a potom i širenje panike tokom pandemije bili zasnovani na specifičnim tipovima izvora. Zvaničnici su bili jedini izvor u prilozima koje su mediji politizovali u ukupno 11 analiziranih jedinica – 5 na TV Pink, 4 na RTS i 2 na TV N1. Dodatno, zvaničnici su jedan od izvora u 22 politizujuća priloga, najviše na TV N1 – 11, zatim na RTS 7 i TV Pink 4. Dakle, TV N1 politizuje priloge uglavnom pozivajući se na različite tipove izvora, RTS, ima sličnu praksu, dok je politizacija na TV Pink neznatno više zasnovana na jednom, zvaničnom, izvoru. Takođe, zvanični izvori su najzastupljeniji i u grupama priloga kojima su mediji širili paniku (7) ili umanjivali ozbiljnost aktuelne situacije (5). Kao samostalni izvori oni su zabeleženi u 2 priloga na RTS-u i 3 na TV Pink kojima se širila panika, dok je u jednom prilogu na RTS i 2 na TV Pink umanjivana ozbiljnost situacije. U preostalim prilozima pojavljivali su se u kombinaciji sa drugim tipovima izvora.

Grafikon 13 – Distribucija izvora prema pristupima u svim medijima

Medijska percepcija odgovornosti za pandemiju

U 25 priloga koji su emitovani na analiziranim televizijama, odnosno u 7% svih objavljenih priloga, mediji su neposredno označili krivce za širenje pandemije: građane (18), povratnike iz dijasore (1), opoziciju (1) i druge društvene aktere (5). Za širenje koronavirusa, analizirane TV stanice u najvećoj meri krivile su građane zbog nediscipline i neodgovornog ponašanja, RTS⁷⁵ i Pink u po 8 priloga, a N1 u 2⁷⁶. Povratnici iz dijaspore su u jednom prilogu RTS-a predstavljeni kao odgovorni krivci za širenje korona virusa u Srbiji⁷⁷, dok su u jednom prilogu TV Pink na taj način predstavljeni opozicioni akteri. Drugi društveni akteri označeni su kao krivci za širenje koronavirusa, najviše u prilozima TV Pink (3)⁷⁸ i u po jednom prilogu RTS i N1.

Prisustvo aktera

Analiza sadržaja televizijskih priloga takođe je podrazumevala mapiranje tri ključna aktera u odnosu na svaki prilog u kojem je reč o različitim aspektima borbe protiv koronavirusa. Za razliku od štampanih medija, u okviru istraživanja uzorka medijskog

⁷⁵ RTS, 16.03.2020, Dnevnik 2, prvi prilog

⁷⁶ TV N1, 17.03.2020, Dnevnik 19, prvi prilog

⁷⁷ RTS, 18.03.2020, Dnevnik 2, prvi prilog

⁷⁸ TV Pink, 13.04.2020, Nacionalni dnevnik, prvi prilog

sadržaja televizijskih stаница, dodatno je analiziran način na koji su akteri aktivno učestvovali u informisanju tako što je posmatrano da li akter samo predstavlja informacije u vezi sa pandemijom, ili hvali, odnosno kritikuje način na koji se država pozicionira u pogledu borbe protiv širenja koronavirusa. Takođe, beleženi su i akteri koji su bili objekat izveštavanja, kao i prezentacija pasiviziranih aktera kao: a) predmeta pohvale; b) predmeta kritike; ili c) aktera koji je samo pomenut. Kao i u štampi, beležen je vrednosni kontekst (neutralan, pozitivan ili negativan) u kojem je akter predstavljen od strane medija, bez obzira na funkciju koju ima u tekstu.

Članovi Kriznog štaba iz struke, predstavnici zdravstvenih institucija Republike Srbije, kao i eksperti iz Kine, koji su pružali podršku zdravstvenom sistemu Srbije, bili su zastupljeni u 352 pojavljivanja. U okviru analiziranih televizija, najzastupljeniji ključni akter je dr Predrag Kon, čije je prisustvo evidentirano u 111 priloga. Dr Kon ima aktivnu ulogu u svim prilozima koji su bili predmet analize, među kojima je u 6 priloga hvalio zvaničnu politiku Srbije u pogledu suzbijanja pandemije, dok je u jednom prilogu iskazao kritiku. Sledi dr Darija Kisić Tepavčević, koja je bila je jedan od tri ključna aktera u 85 priloga. U 83 priloga ova akterka informiše publiku, u jednom hvali način borbe protiv koronavirusa i u jednom prilogu se samo pominje. Direktor Infektivne klinike, dr Goran Stevanović identifikovan je u 37 priloga u kojima informiše građane u vezi sa pandemijom. Naredni akter prema zastupljenosti je pokrajinski sekretar za zdravstvo, dr Zoran Gojković, koji u 9 priloga hvali postupanje državnih organa i institucija, dok u 19 informiše građane. Dr Branislav Todorović takođe je afirmativno govorio o merama i odlukama države u 3 emitovana priloga, ali je u jednom prilogu govorio o propustima u okviru zdravstvenog sistema.

Akteri iz medicinske struke su ukupno u 0,6% svih emitovanih priloga imali pasivnu funkciju, odnosno, u jednom prilogu su samo pomenuti, u jednom su bili predmet pohvale, a rad pojedinačnih aktera iz medicinske struke nije bio predmet kritike ni u jednom prilogu.

Tabela 12 – Uloga stručnjaka kao aktera u prilozima, prema svim medijima

Akter/uloga	aktivno učešće			pasivno učešće		total
	hvali	informiše	kritikuje	pominje se	predmet pohvale	
Predrag Kon	6	104	1	0	0	111
Darija Kisić Tepavčević	1	83	0	1	0	85
Goran Stevanović	0	37	0	0	0	37
Zoran Gojković	9	19	0	0	0	28

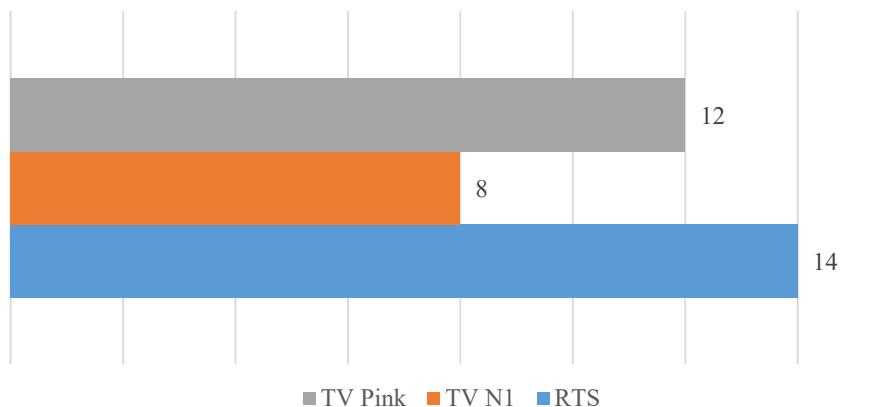
Branislav Tiodorović	3	16	1	0	0	20
Ivana Milošević	0	15	0	0	0	15
Srđa Janković	0	13	0	0	0	13
Verica Jovanović	0	6	0	0	0	6
Branimir Nestorović	0	4	0	0	0	4
„kineski eksperti“	2	2	0	0	0	4
Mijomir Pelemiš	1	1	0	0	0	2
ostali	0	24	2	0	1	27
total	22	324	4	1	1	352

Ova grupa aktera je u 98% objavljenih priloga bila neutralno predstavljena. Dr Stevanović i dr Nestorović su u po jednom prilogu bili negativno predstavljeni, dok su dr Kon i stručnjaci iz Kine u po dva priloga bili pozitivno predstavljeni, kao i dr Kisić Tepavčević u jednom (više o vrednosnom kontekstu videti u **tabeli 18** Apendiksu).

Dr Predrag Kon najviše je bio tonski zastupljen u izjavama koje su trajale od 15 sekundi do jednog minuta (71 prilog), najviše na TV N1 – 29, gde je ovaj akter bio i tonski najprisutniji (43). Sledi izjave u trajanju od jednog do pet minuta (29). Dr Darija Kisić Tepavčević takođe je bila najzastupljenija u izjavama u trajanju od 15 sekundi do jednog minuta (61).

Najzastupljeniji među političkim ličnostima je predsednik Srbije Aleksandar Vučić, koji je aktivan akter u 62 priloga, među kojima u 34 izražava pohvalu radu državnih organa u kontekstu borbe protiv koronavirusa, dok u 28 priloga informiše građane. On je pasiviziran u 17 priloga, samo se spominje u 12, predmet je pohvale u 3 (2 na TV Pink, 1 na RTS), a kritike u 4 priloga – na TV N1.

Grafikon 14 – Broj priloga u kojima Aleksandar Vučić izražava pohvalu državnim organima u kontekstu borbe protiv koronavirusa

Od ostalih aktera iz Vlade Srbije, prema zastupljenosti se izdvajaju ministar zdravlja Zlatibor Lončar (34) i predsednica Vlade Srbije Ana Brnabić (33 priloga). Lončar u 88% pojavljivanja samo informiše građane, dok Ana Brnabić u 15% pojavljivanja izražava pohvalu prema aktivnostima države, dok u 15 priloga informiše.

Tabela 13 – Uloga predstavnika Vlade Srbije i predsednika Srbije u prilozima, prema svim medijima

Akter/uloga	aktivno učešće		pasivno učešće			total
	hvali	informiše	pominje se	predmet kritike	predmet pohvale	
Aleksandar Vučić	34	28	12	4	3	81
Zlatibor Lončar	2	30	2	0	0	34
Ana Brnabić	15	15	3	0	0	33
Vlada Srbije	0	1	4	3	2	10
Nebojša Stefanović	1	6	0	2	0	9
Aleksandar Vulin	4	3	0	1	0	8
Vlasti Srbije	0	0	1	2	4	7
Siniša Mali	2	3	0	0	0	5
Rasim Ljajić	0	4	0	0	0	4
Ivica Dačić	0	4	0	0	0	4
ostali	0	10	1	2	0	13
total	58	104	23	14	9	208

Vrednosni kontekst u centralnim informativnim emisijama, mediji najviše izražavaju ka Aleksandru Vučiću. Čak 22% priloga pozitivno kontekstualizuje predsednika Srbije – TV Pink 11, RTS 7 priloga, dok je 15% priloga u kojima je Aleksandar Vučić predstavljen u negativnom kontekstu emitovano na TV N1. Takođe, u 7 priloga (4 RTS i 3 TV Pink), predsednik Srbije predstavljen je kao „borac protiv korone“. Vrednosna konotacija identifikovana je i u odnosu na Anu Brnabić – 4 negativno kontekstualizovana priloga na TV N1, 2 pozitivna na TV Pink i 2 na RTS⁷⁹.

Aleksandar Vučić je u 57 priloga u vezi sa pandemijom bio tonski zastupljen u kraćim intervalima od 15 sekundi do jednog minuta na N1 (11 priloga), ujednačeno na RTS i TV Pink (po 5 priloga). Tonska zastupljenost u trajanju od jednog do pet minuta zabeležena je najviše na TV Pink (11), dok su RTS i TV N1 emitovali po 9 takvih priloga. Duža zastupljenost od deset minuta uočena je samo u jednoj jednici analize na RTS. Predsednica Vlade Srbije i rukovodeća Kriznog štaba Ana Brnabić najviše je bila tonski prisutna u

⁷⁹ Vrednosni kontekst ove grupacije aktera videti u tabeli 19 u Apendiksu.

prilozima trajanja od 15 sekundi do 1 minut – 20, dok je su mediji emitovali 9 priloga u kojima se premijerka obraćala građanima duže od minut i kraće od 5 minuta.

Svi ostali društveno politički akteri bili su zastupljeni u prva dva priloga u 185 pojavljivanja, a najprisutniji su bili inostrani – Svetska zdravstvena organizacija (7 priloga), Si Đinping (5⁸⁰), Đuzepe Konte (5) i Emanuel Makron (4) i „kineske vlasti“ (4⁸¹).

Indikativan je nalaz da su građani bili veoma malo zastupljeni u udarnim prilozima na sve tri TV stanice. Oni su bili ključni akter 24 puta na TV N1, 23 na RTS i u 7 priloga na TV Pink.

Zaključak

Analiza štampanih medija i TV stanica u Srbiji tokom pandemije pokazala je na koji način manjkavosti novinarske profesije i medijskog ambijenta, kao i nedostatak demokratskog kapaciteta nepovoljno utiću na javno informisanje, koje je od suštinskog značaja za život građana u okolnostima krize. Ključni nedostaci koji su uočeni u analiziranom medijskom sadržaju štampanih medija i TV stanica oličeni su u praksi kojom se normalizovala dominacija političkog nad medicinskim u vreme zdravstvene krize, odnosno, mediji nisu uzimali u obzir nerelevantnost političkih aktera da tumače medicinske aspekte zdravstvene krize. Na taj način, interpretacija najrazličitijih aspekata pandemije bila je definisana zvaničnim gledištem, dok je glas građana i medicinskih radnika koji su se na terenu borili sa krizom, bio u velikoj meri ili u potpunosti zanemaren. Mediji su dodatno davali prostor zvaničnicima da nesmetano promovišu svoj rad, a prostor za preispitivanje javnih politika ili konkretnog delovanja državnih zvaničnika u borbi protiv koronavirusa bio je sveden na najmanju moguću meru.

Sa druge strane, izveštavanje o situaciji sa koronavirusom u potpunosti je bilo uklopljeno u interpretativnu strukturu svakog od medija: Radio televizija Srbije i dnevne novine Politika i Večernje novosti ustupale su prostor za „državnu“ interpretaciju borbe protiv pandemije čak i kada bi izveštavale o svakodnevnom životu u vreme pandemije, TV Pink i tabloidi Kurir i Informer su, sa jedne strane, eksplicitno zastupali poziciju države u odnosu na pandemiju, dok su sa druge strane, davali veliki prostor ključnim političkim akterima vlasti da

⁸⁰ 4 neutralna i 1 pozitivno konotiran prilog u odnosu na predsednika Kine

⁸¹ 3 neutralna i 1 pozitivno konotiran prilog

kroz borbu sa pandemijom promovišu svoje političe agende. Dnevne novine Kurir i Informer ovaj sadržaj dodatno su senzacionalizovale, što je neretko bio jedini vidljiv novinarski rad. TV N1 i Danas su preispitivanje postupaka vlasti u borbi protiv pandemije smeštale u dnevno-politički okvir, s tim što je TV N1 posvetila i značajan prostor tumačenju različitih aspekata pandemije u interesu građana. List Blic je pandemiji pristupao u okvira koji su adekvatni temi, ali je ipak u najvećoj meri samo neutralno prenosio relevantne informacije.

Izveštavanje u doba pandemije je intenziviralo sve nedostatke profesionalnog kapaciteta medija u okolnostima kada je uloga javnog informisanja ključna za razumevanje sveukupne situacije, čime je otežana i svakodnevna borba građana sa zdravstvenom krizom.

Apendiks

Tabela 14 – Uloga predstavnika Vlade Srbije i predsednika Srbije, kao aktera u tekstovima – novine

Akter/svi mediji	aktivno učešće	pasivno učešće				total
	iznosi stav	pominje se	predmet kritike	predmet pohvale		
Aleksandar Vučić	187	31	52	16	286	
Ana Brnabić	65	18	9	1	93	
Zlatibor Lončar	46	1	4	0	51	
Vlada Srbije	10	15	6	6	37	
Aleksandar Vulin	21	1	2	0	24	
Rasim Ljajić	24	0	0	0	24	
Mladen Šarčević	20	1	0	0	21	
Ministarstvo zdravlja	15	4	2	0	21	
Nebojša Stefanović	20	0	0	0	20	
Siniša Mali	19	1	0	0	20	
Ivica Dačić	15	2	2	0	19	
Vlasti Srbije	0	0	12	6	18	
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja	16	1	1	0	18	
Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike	7	3	0	0	10	
Branislav Nedimović	8	0	0	0	8	
Ministarstvo odbrane	8	0	0	0	8	
ostali	37	15	1	0	53	
total	518	93	91	29	731	

Tabela 15 – Vrednosni kontekst tekstova prema Aleksandru Vučiću – novine

Aleksandar Vučić/medij	pozitivan	neutralan	negativan	total
Blic	0	30	1	31
Danas	0	23	45	68
Informer	9	23	0	32
Kurir	15	35	0	50
Politika	7	41	0	48
Večernje novosti	10	47	0	57
total	41	199	46	286

Tabela 16 – Vrednosni kontekst tekstova prema stručnjacima – novine

Akter/svi mediji	pozitivan	neutralan	negativan	total
Predrag Kon	4	122	0	126
Darija Kisić Tepavčević	6	83	1	90
Branislav Todorović	0	51	0	51
Zoran Radovanović	1	34	0	35
Goran Stevanović	2	28	0	30
Branimir Nestorović	1	18	5	24
Zoran Gojković	0	16	0	16
Srđa Janković	0	12	0	12
Danica Grujičić	1	7	0	8
"tim lekara iz Kine"	4	4	0	8
Verica Jovanović	0	7	0	7
Mijomir Pelešić	0	4	0	4
Tatjana Radosavljević	0	4	0	4
Rade Panić	0	4	0	4
ostali	38	141	3	182
total	57	535	9	601

Tabela 17 – Vrednosni kontekst tekstova prema opoziciji – novine

Akter/svi mediji	pozitivan	neutralan	negativan	total
Dragan Đilas	0	12	23	35
Aleksandar Šapić	0	10	0	10
Boško Obradović	0	5	3	8
Sergej Trifunović	0	8	0	8
Zoran Živković	0	6	1	7
Savez za Srbiju	0	3	3	6
Zoran Lutovac	0	5	1	6
Ujedinjena demokratska Srbija	0	5	0	5
Boris Tadić	0	5	0	5
Marinika Tepić	0	3	2	5
Vojislav Šešelj	0	5	0	5
ostali	0	60	4	64
total	0	127	37	164

Tabela 18 – Vrednosni kontekst tekstova prema stručnjacima – TV stanice

Akter/vrednosni kontekst	pozitivan	neutralan	negativan	total
Predrag Kon	2	109	0	111
Darija Kisić Tepavčević	1	84	0	85
Goran Stevanović	0	36	1	37
Zoran Gojković	0	28	0	28
Branislav Todorović	0	20	0	20
Ivana Milošević	0	15	0	15

Srđa Janković	0	13	0	13
Verica Jovanović	0	6	0	6
Branimir Nestorović	0	3	1	4
„kineski eksperti“	2	2	0	4
Mijomir Pelemiš	0	2	0	2
ostali	1	26	0	27
total	6	344	2	352

Tabela 19 – Vrednosni kontekst tekstova prema Vladi i predsedniku republike Srbije – TV stanice

Akter/vrednosni kontekst	pozitivan	neutralan	negativan	total
Aleksandar Vučić	18	51	12	81
Zlatibor Lončar	1	31	2	34
Ana Brnabić	4	25	4	33
Vlada Srbije	2	5	3	10
Nebojša Stefanović	0	7	2	9
Aleksandar Vulin	0	7	1	8
Vlasti Srbije	2	2	3	7
Siniša Mali	0	5	0	5
Rasim Ljajić	0	4	0	4
Ivica Dačić	0	3	1	4
Branislav Nedimović	0	11	2	13
total	27	151	30	208

Studija slučaja: Hapšenje Ane Lalić

Uvod

Ova studija pokazuje u kojoj meri i na koji su način mediji u Srbiji interpretirali slučaj hapšenja novinarke Ane Lalić i kako su u tom kontekstu sagledavali medijska prava i slobode, kao i društvenu ulogu medija.

Novinarka portala nova.rs Ana Lalić uhapšena je kasno uveče 1. aprila 2020, tokom vanrednog stanja uvedenog usled pandemije koronavirusa. Povod za hapšenje novinarke Lalić bio je njen tekst pod naslovom *KC Vojvodine pred pucanjem: Bez zaštite za medicinske sestre*⁸², objavljen istog dana, u kojem je predstavila stanje u Kliničkom centru Vojvodine, na osnovu svedočenja medicinskih radnika iz ove zdravstvene ustanove. U svom tekstu Lalić je istakla da postoji nedostatak zaštitne opreme za medicinske radnike u ovom zdravstvenom centru, što ugrožava njihovo zdravlje i otežava ionako teške uslove u kojima se oni bore za živote građana. Poštujući standarde profesije, novinarka je tražila izjave od zvaničnika Pokrajinskog sekretarijata za kulturu i uprave KC Vojvodina, kako bi potvrdila tvrdnje neimenovanih medicinskih radnika. Uprava KC Vojvodine nije se odazvala njenom pozivu, već je, odmah pošto je tekst objavljen, prijavila Lalić tužilaštvu i policiji tvrdeći da je svojom objavom uznemirila javnost. Uprava je zatim podnела krivičnu prijavu za krivično delo izazivanje panike i nereda, a novinarka Ana Lalić uhapšena je iste večeri, pa puštena iz pritvora narednog dana, 2. aprila. Kasnije istog meseca, krivična prijava protiv nje je odbačena.

Važno je napomenuti da je samo dan pre privođenja Ane Lalić, Vlada Republike Srbije donela Zaključak⁸³, kojim je u potpunosti centralizovala distribuciju informacija, odnosno obavezala je sve relevantne aktere, uključujući i lokalne samouprave, zdravstvene ustanove i ostale države organe zadužene za upravljanje krizom, da informacije kojima raspolažu dostavljaju isključivo Kriznom štabu, koji je u tom slučaju jedini ovlašćen za njihovu dalju diseminaciju. Samo dan nakon hapšenja Ane Lalić, Zaključak je, prema rečima premijerke Srbije i predsedavajuće Kriznog štaba Ane Brnabić, „na izričitu, direktnu molbu predsednika Aleksandra Vučića“, povučen.

Štampani mediji

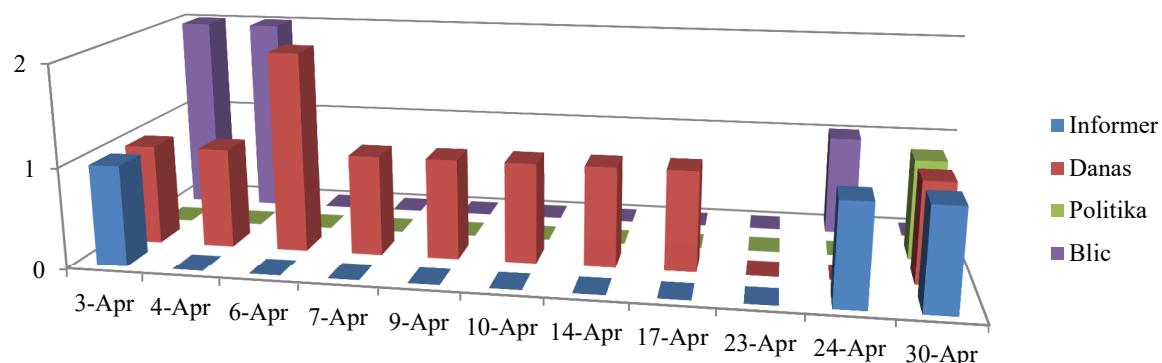
⁸² <https://nova.rs/drustvo/kc-vojvodine-pred-pucanjem-bez-zastite-za-medicinske-sestre/>, sajtu pristupljeno 27.06.2020.

⁸³ Zaključak 05 broj 53-2928/2020

Unutar dnevne štampe analizirano je 50 tekstova koji su objavljeni u listovima Blic, Danas, Informer, Kurir, Politika i Večernje novosti za period 1. april – 6. maj 2020⁸⁴, u kojima je na različite načine pisano o ovom slučaju. Najveći broj tekstova objavljen je u Danasu, koji čine više od polovine uzorka (28). Ovaj list nedvosmisleno je izrazio podršku Ani Lalić zastupajući stav da je način na koji je pristupila temi doprineo tome da javnost sazna informacije od javnog značaja. Isti pristup, samo kroz manji broj tekstova, evidentiran je u dnevnom listu Blic (6 napisana). Sa druge strane, Informer (5 tekstova) i Kurir (7) su u svojim narativima stali u odbranu države, koju su smatrali svojevrsnom metom napada novinarke i njenog teksta. Politika je u malom obimu (3 napisana) izveštavala u neutralnom maniru, ipak iskazujući u izvesnoj meri kolegijalnu podršku Ani Lalić. Večernje novosti su u potpunosti zanemarile ovu temu, objavljajući samo jedan antrfile u kojem premijerka Ana Brnabić iznosi svoj stav.

Slučaj hapšenja Ane Lalić kretao se u informativnim, ali i u visoko zastupljenim komentatorskim žanrovima, kojih je bilo više od trećine. Danas je u periodu vanrednog stanja objavio deset komentara o ovoj temi u devet različitih brojeva, dok je Blic svojim komentarima značajno doprineo postavljanju ove teme na medijsku i javnu agendu kroz četiri komentara u dva izdanja, koja su objavljena odmah nakon hapšenja novinarke Lalić. Ovaj novinarski žanr otvorio je prostor za eksplicitno iskazivanje stava ova dva lista u odnosu na temu. Komentar je bio forma u okviru koje je i Informer iskazivao suprotno stanovište prema ovom slučaju (**grafikon 1**).

Grafikon 1 – Zastupljenost komentatorskih novinskih žanrova prema mediju i datumu

⁸⁴ Od dana objavljivanja teksta Ane Lalić na portalu nova.rs, pa sve do ukidanja vanrednog stanja.

Dnevni list **Blic** je na najupečatljiviji način skrenuo pažnju na dugoročne posledice koje mogu nastati po čitavo društvo ukoliko se nastavi praksa u kojoj država ne trpi bilo kakav kritiku od strane novinara. Glavni urednik Blica Marko Stjepanović i njegove kolege u redakcijskom komentaru osudili su represivnost države prema svakom ko se suprotstavi dominantnom narativu („zvaničnom izvoru“), ukazali su na najšire društvene posledice ovakve prakse države, ali i podsetili na ulogu koju novinarstvo i mediji treba da imaju u društvu. Redakcija Blica tekst⁸⁵ je zaključila navodom: „Jedna od glavnih posledica pandemije, ne samo na naše društvo, nego na celi svet, biće rast autokratskih tendencija u političkom životu, a u Srbiji smo i pre korone videli takve populističke tendencije kod pojedinaca i u vlasti i u opoziciji. Ljudi će se uvek diviti Kini zbog ‘čvrste ruke’ kojom je zgnječila virus, a malo će se ko setiti da je ta ista ‘čvrsta ruka’ izazvala pandemiju hapšenjem lekara i novinara koji su hteli da alarmiraju svetsku javnost. Političari širom sveta će pokušati da iskoriste takav sentiment u svoje sebične autokratske svrhe. I u našem komšiluku, u Mađarskoj, situacija je već uzela maha. Siguran sam da kao društvo ne želimo ni mađarski scenario, baš kao ni španski i italijanski. Zašto je onda novinarka Ana Lalić još u pritvoru dok pišem ove redove?“. Ovim tekstrom, novinari Blica smestili su ovaj događaj u širi kontekst, objašnjavajući kako pritisak na novinarsku profesiju suštinski može da dovede do potpunog urušavanja demokratije.

Osim redakcijskog komentara, na stranicama Blica podršku Ani Lalić iskazali su i novinari Ivan Mrđen, Žarko Jokanović („poslušni građanin Srba“ – 2 komentara) i dramaturškinja Biljana Srbljanović. Podrška je u 4 teksta bila usmerena njoj lično, odnosno, izneta je u kontekstu samog čina njenog hapšenja, jedan tekst je uključivao i izjavu Ane Lalić, dok se u 2 napisa ovaj dnevni list bavio više sadržajem objavljenog teksta koji je izazvao javnu polemiku. Novinari Blica su u većini tekstova ovaj slučaj obrađivali u primarnom fokusu, dok su u dva teksta o njemu raspravljali u širem odnosu vlasti i medija ili kroz fenomen lažnih vesti, zauzimajući poziciju borca za medijska prava i slobode.

Redakcijski komentar odmah po hapšenju Ane Lalić objavio je i dnevni list **Danas** (*Istinu ne uređuje Vlada* 03.04.2020), koji je iz nešto drugačije perspektive reagovao na ovaj slučaj, izmestivši fokus na uske okvire odnosa medija i Vlade u Srbiji. Na taj način, redakcija Danasa nije sagledala širi aspekt uloge novinarstva u društvu, što se posebno vidi u zaključku ovog komentara: „Čini se da je, ipak, najvažnije da ‘adekvatno’ reaguju profesionalni novinari sa integritetom, kroz tekstove koje neće ‘uređivati’ Vlada, već činjenice. Ma šta ko

⁸⁵ *Hitno oslobođiti novinarku*, Blic, 02.03.2020.

mislio, to bi mogla da bude krucijalna poruka da ima nade za ovo društvo“. Međutim, prilikom razmatranja ovog stava redakcije Danasa, treba imati u vidu da tekstove ne bi trebalo da uređuju ni „Vlada“, ni „činjenice“, već da je uloga medija da selektuje i tumači činjenice prema jedinom relevantnom kriterijumu: interesu javnosti.

Dnevni list Danas zaokružio je čitav slučaj i informisao javnost o odbacivanju krivične prijave od strane novosadskog Osnovnog tužilaštva u tekstu od 28.04.2020, *Ana Lalić: Vlast priznala grešku*.

Iako je objavio najviše tekstova u kojima govori o Ani Lalić ili njenom radu, ovu temu Danas je situirao u primarni fokus samo u 9 tekstova, u 11 je smestio u širi kontekst, dok je u 8 samo spomenuta⁸⁶. Sa druge strane, ovaj medij je u najvećoj meri predstavio čitaocima stavove Ane Lalić. Ona je bila sagovornica Danasa u 6 tekstova, dok je u ostalim o njoj izveštavano. Danas je, slično kao i Blic, pretežno fokusirao tekstove na sam postupak hapšenja novinarke Lalić (19), u 7 se bavio posledicama tvrdnji koje je ona iznela u tekstu, dok je u 2 napisa bilo reči o njenom radu. U najvećem broju tekstova, Danas ima kritički osvrt ka odnosu države prema slobodi medija (23), dok je u ostalim tekstovima (5) zauzeo neutralan pristup.

Dnevni list **Informer** je na hapšenje novinarke Ane Lalić reagovao kolumnom Ivana Radovanovića, kojom je u potpunosti opravdana pozicija države u ovom slučaju. Radovanović je iskazao razumevanje za to što je „državi pukao film“ naglasivši da se takva reakcija dešava kada „ti posao nije puko informisanje nego nekakva sumanuta kontrola, mešanje u politiku, određivanje ko treba da vlada, a ko ne - kada, dakle, danima jašeš po onima koji nešto rade, i kada javnost zasipaš čistim otrovom, onda si, svakako, i te kako odgovoran kada nekome živci puknu. A pukli su, prošle noći, kada su tužilac i policija priveli novinarku ‘Nove’ Anu Lalić.“ Izveštavanje Lalić je tako percipirano kao provociranje države, koje je dovelo do hapšenja i u tom maniru je Informer nastavio da izveštava o toj temi⁸⁷.

U svih 5 objavljenih napisa, novinari Informera su izražavali nedvosmislenu podršku državi i vlasti, a navedena kolumna bila je jedini tekst u kojem je o ovoj temi bilo reči u

⁸⁶ Primer: spominjanje teme u okviru intervju sa predsednikom Pokreta slobodnih građana Sergejem Trifunovićem *Ako prilika stvara lopova, vanredno stanje stvara diktatora*, Danas, 21.04.2020.

⁸⁷ *Došli smo do tačke pucanja*, Informer 03.04.2020.

primarnom fokusu. Međutim, tekstovi u kojima je ova tema evidentirana u širem kontekstu⁸⁸, takođe veoma indikativni. U dva teksta, vesti o puštanju Ane Lalić na slobodu i odluci nadležnog tužilaštva da odustane od krivičnog gonjenja objavljene su u antrfileima tekstova koji su se kritički odnosili prema lideru Stranke slobode i pravde Draganu Đilasu, odnosno, slučaj Ane Lalić stavljen je u kontekst opozicije. U antrfileu u kojem je objavljena informacija o odbacivanju krivične prijave, Informer je izrazito kritički prokomentarisao tu odluku (*Skandal! Tužilaštvo odustalo, Ana Lalić neće odgovarati za lažne vesti*, Informer, 28.04, *Đilasovci provociraju sukobe usred zaraze!*). Antrfile u tekstu od 03.04.2020 - *Novinarka puštena iako je širila lažne vesti*: „Ana Lalić, novinarka portala nova.rs koja je privredna u sredu uveče u Novom Sadu i kojoj je po nalogu tužioca određeno zadržavanje od 48 sati, puštena je juče ujutro iako je dokazano da je širila lažne vesti i pokušala da izazove haos!“, bio je izuzetno sličan početku teksta koji je objavljen u istoga dana u Kuriru⁸⁹.

Analizirani tekstovi u Informeru najviše se bave tvrdnjama koje je Ana Lalić iznела u svom tekstu, s tim što ni u jednom trenutku od nje nisu tražili izjavu ili razjašnjenje tvrdnji. Nasuprot tome, u svom narativu nastojali su da odbrane vlast od kolega novinara.

Novine **Kurir**, kao ni ostali mediji naklonjeni vlasti, u inicijalnom izveštaju nisu preispitivale zvanični stav da je Ana Lalić širila lažne vesti, već su tom tvrdnjom obrazlagale postupak države, odnosno njeno hapšenje: „Novinarka portala Nova S Ana Lalić privredna je u sredu uveče u Novom Sadu **zbog plasiranja neistinitih informacija** o radu Kliničkog centra Vojvodine i **širenja panike**, ali je ubrzo puštena iz pritvora, uprkos tome što je **dokazano plasirala lažne informacije!** Iako joj je najpre određeno zadržavanje od 48 sati zbog sumnje da bi mogla da ponovi krivično delo objavljivanja tekstova koji izazivaju paniku, odmah u četvrtak puštena je na slobodu“. Podnaslov teksta glasio je: **Provereno** Medicinske zalihe obezbeđene još u januaru⁹⁰. Sagovornik u ovom tekstu bio je pokrajinski sekretar za zdravstvo dr Zoran Gojković, koji je branio poziciju države. Uvodeći aktera iz „strukе“ koji se kritički odnosio ka tekstu Ane Lalić, Kurir je pokušao da diskredituje njen rad. Međutim, stav Ane Lalić nije zatražen ni u jednom tekstu, iako su novinari Kurira kritikovali nju samu

⁸⁸ Pored spomenutih tekstova, objavljene su i dve kolumnе, Dragana J. Vučićevića i Ivana Radovanovića.

⁸⁹ Kurir, 03.04.2020., *Novinarku pustili iz pritvora iako je lagala*, videti tekst na str. 5 i 6.

⁹⁰ *Novinarku pustili iz pritvora iako je lagala*, Kurir 03.04.2020.

(dva napisana), navode iz teksta koji je bio predmet javne polemike (4) i povezivali je sa drugim medijskim akterima i opozicijom (jedan tekst)⁹¹.

Dalje, Kurir je pokušao da kontekstualizuje pisanje Ane Lalić unutar profesionalne etike. U članku nazvanom „analiza“ tumačio je okolnosti pod kojima je nastao njen tekst i smestio ih u okvir Kodeksa novinara Srbije. Iako je navedeno da je tekst nastao, kako su naveli „bez namere da sude“, ipak obiluje tvrdnjama kojima se procenjuje da je Lalić kršila Kodeks⁹². Pritom, važno je imati na umu činjenicu da je Kurir dnevni list u kojem je, prema navodima Saveta za štampu, Kodeks prekršen u 1106 navrata u drugoj polovini protekle godine⁹³.

Politika je u relativno neutralnom tonu izveštavala o ovom slučaju, ali je ipak ukazala na ključne argumente kojima je mogla da se ospori postupanje države. Posebno je važna činjenica da je inicijalno, tema sagledana iz različitih uglova, kao i da su za tekst odabrani relevantni sagovornici i korpus informacija kojim se objašnjava suština problema sa kojim se novinarka susrela u svom radu: “krivičnu prijavu protiv novinarke podneo je Klinički centar Vojvodine, koji je iste večeri nakon što je tekst objavljen, na svom sajtu objavio demanti. Međutim, na prethodni novinarski poziv nisu, kako se to vidi iz teksta, dali komentar kada je to od njih traženo.“ Problem sa kojim se susreću novinari – nerazumevanje predstavnika državnih organa i institucija da je njihova dužnost i obaveza da komuniciraju sa novinarama i odgovaraju na njihova pitanja u interesu javnosti, tako je posebno apostrofiran.⁹⁴ Politika je u ovaj tekst uvrstila i izjavu Lalić. Osim pomenutog teksta, Politika je objavila i kolumnu Boška Jakšića u kojoj je bilo reči o ovom slučaju, kao i samostalnu vest o odbacivanju krivične prijave protiv Ane Lalić.

TV stanice

Kada su u pitanju TV stanice, primetno je da i u ovom delu medijske scene postoji jasna opredeljenost prema slučaju Ane Lalić, što predstavlja odraz specifičnih uređivačkih politika javnog medijskog servisa, komercijalnog medija sa nacionalnom frekvencijom TV Pink i kablovskog kanala TV N1. Takođe, odnos prema ovom slučaju jasno ukazuje na to kako svaki od ovih medija percipira sopstvenu ulogu u javnoj sferi.

⁹¹ Većina tekstova napisana je u primarnom fokusu (4), dok je u tri šire diskutovano.

⁹² Novinarka svesno lagala, Kurir 07.04.2020

⁹³ http://www.savetzastampu.rs/latinica/uploaded/szs_monitoring_jul-dec_2019_V1.pdf

⁹⁴ Novinarka saslušana zbog izazivanja panike, Politika 03.04.2020.

Među pomenutim, javni medijski servis se u najmanjem obimu (samo 3 priloga) bavio slučajem Ane Lalić i to isključivo neposredno nakon hapšenja, što je posebno problematično uzimajući u obzir da RTS ima najveću odgovornost i obavezu da se bavi pitanjima od javnog interesa. U svega tri priloga u Dnevniku 2, 2. i 3. aprila, bilo je reči o slučaju Ane Lalić, a ova novinarka nije bila aktivno prisutna ni u jednom prilogu, niti je njen stav na bilo koji način predstavljen. Ana Lalić je prvi put pomenuta u centralnoj informativnoj emisiji RTS-a 2. aprila u sedmom minutu, unutar izveštaja sa konferencije za medije koja je održana nakon sastanka Kriznog štaba u Palati Srbija, na kojoj je govorio predsednik Srbije Aleksandar Vučić.

RTS je ovu temu uveo kroz parafraziranje novinarskih pitanja koja su postavljena tokom te konferencije, a jedini stav koji je iznet prema ovom pitanju bio je Vučićev. Naime, na samom početku uključenja, novinarka nije objasnila razlog hapšenja Ane Lalić, već je samo citirala Vučićevu izjavu da „je siguran da u KC Vojvodine ima dovoljno opreme“, nakon čega je dodatno „podsetila“ da je „ova novinarka pisala potpuno suprotno, da ovoj kliničkoj ustanovi nedostaje oprema“. Prilog u okviru iste emisije u kojem je bilo više reči o hapšenju, tačnije o puštanju na slobodu Ane Lalić, prikazan je u 33. minutu Dnevnika 2. Novinari RTS-a ni u jednom segmentu ovog priloga nisu jasno objasnili uzrok hapšenja novinarke, a nisu ni otvorili pitanje problema medijskih prava i sloboda i važnosti izveštavanja u situaciji kao što je pandemija. Nasuprot tome, jedini sagovornik u prilogu, koji je ukupno trajao 61 sekundu, pokrajinski sekretar za zdravstvo dr Zoran Gojković, izneo je tvrdnje koje su bile u suprotnosti sa navodima iz teksta, koje nisu ni navedene u prilogu. Dakle, RTS se ni u jednom trenutku nije osvrnuo na sadržaj teksta, već je samo dao prostor za reakciju zvaničnom izvoru.

Posebno je interesantno to što je ovaj prilog umetnut između priloga u kojem premijerka Ana Brnabić govorila o ukidanju Zaključka⁹⁵ Vlade Srbije kojim je bila predviđena centralizacija informisanja i, sa druge strane, priloga u kojem v.d. KC Vojvodine dr Edita Stokić i doktorka iz istog kliničkog centra, dr Nataša Gović Perić, ekstenzivno objašnjavaju da je stanje u toj zdravstvenoj instituciji veoma dobro, što je ilustrovano snimcima Rojtersa.

Narednog dana, o stanju u KC Vojvodina ponovo je govorio dr Zoran Gojković uz podršku predsednika Vlade Vojvodine Igora Mirovića, ali gledaoci RTS-a ni u ovom prilogu nisu dobili detaljnije objašnjenje o tome šta je navedeno u tekstu Ane Lalić.

⁹⁵ Videti fusnotu 2

RTS je ovakvim izveštavanjem u potpunosti zanemario sve aspekte medijskih prava i sloboda, kao i postojanje mogućeg problema u KC Vojvodina, što jesu pitanja od interesa celokupne javnosti. Nasuprot tome, jedini tumači situacije koje je RTS prepoznao kao relevantne, bili su predsednik Srbije i pokrajinski politički funkcioneri.

Za raliku od RTS, TV Pink je detaljno objasnila da je Lalić „zbog lažnog informisanja privredna u Novom Sadu“, kao i da je „objavila netačne informacije da KC Vojvodine nedostaje oprema i da funkcioniše u haosu“. Osim toga, ova TV stanica je iznela saznanje da „novinarka nijednom nije pokušala da pred istražnim organima opravda plasiranje neistinitih informacija“, bez toga da je naveden izvor od kojeg je potekla ova informacija. Kao kontraargument tekstu objavljenom na nova.rs, prezenterka TV Pink pročitala je stanje zaliha KC Vojvodina. Naredni prilog u istoj emisiji sastojao se od čitanja kolumnе Ivana Radovanovića iz dnevnog lista Informer, o kojoj je već bilo reči u ovoj analizi⁹⁶, dok je treći segment ove emisije, u kojem je bilo reči o slučaju Ane Lalić bio prenos obraćanja zvaničnika iz Palate Srbija. Poslednji deo ove emisije bilo je gostovanje člana Kriznog štaba dr Branimira Nestorovića i „marketinškog stručnjaka“ Nebojše Krstića, koji je tokom svog nastupa pokušavao da delegitimiše novinare kao „nezalice, koji dolaze na konferencije da se svađaju“, nazivao ih je „fejk medijima, neka tri-četiri slova“ i objašnjavao da su to ljudi, skupljeni s konca i konopca, amateri i nezalice ali politički ostrašćeni, sa nekakvim zadatkom i političkom misijom koji treba da razbiju to društvo Vučićeve“. On je, uz odobravanje novinarke koja je vodila razgovor, ocenio da se privođenjem Ane Lalić država „bori protiv fejk njuza“.

Dobijanjem prava na raspolažanje ograničnim nacionalnim resursom (frekvencijom), TV Pink je stekao i niz obaveza definisanih zakonodavnim okvirom. Teško se može oceniti kao nepristrasno i potpuno informisanje u slučaju kada izveštavanje podrazumeva: nepoštovanje prepostavke nevinosti, dodatno okrivljavanje Lalić i uvrede koje je su na njen i račun nova.rs iznete tokom Nacionalnog dnevnika. Ovo je posebno važno ukoliko se uzme u obzir činjenica da medij nije dozvolio da Ana Lalić iskaže svoj stav u okviru iste emisije.

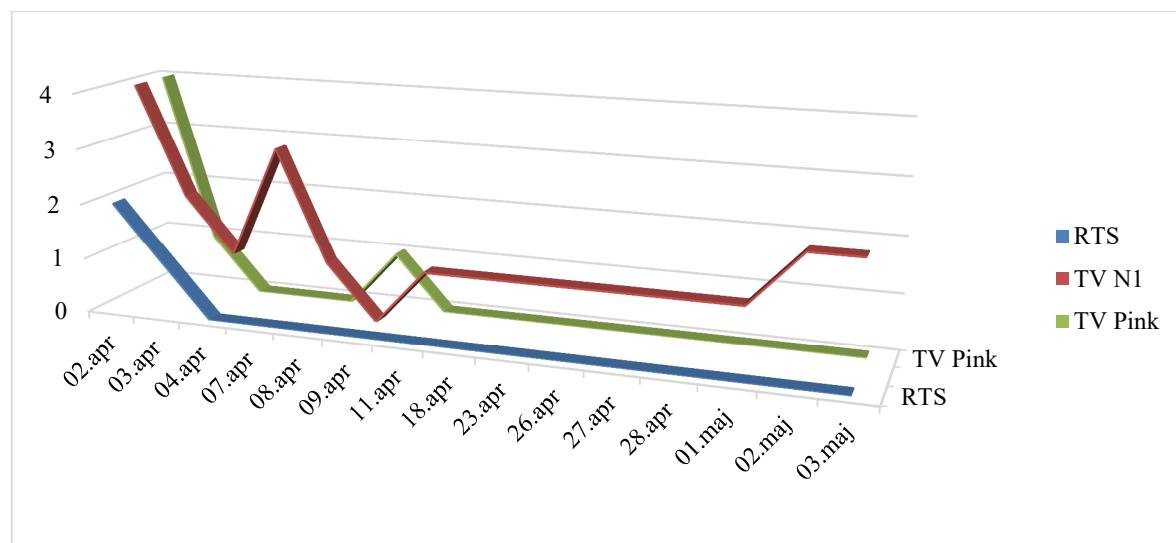
TV N1 imala je sasvim drugačiji pristup u izveštavanju o ovoj temi, odnosno jedina je pomerila fokus sa pozicije države na događaj (hapšenje), tekst koji je podstakao KC Vojvodine da podnese krivičnu prijavu, ali i širi aspekt slobode medija. Takođe, TV N1 je jedina uzela u obzir perspektivu same novinarke, dodatno personalizujući ceo ovaj slučaj.

⁹⁶ Videti fusnotu 6

Iako je stav zvaničnika zastavljen u izveštavanju N1, kroz izjavu dr Zorana Gojkovića i direktno uključenje konferencije za medije Kriznog štaba i predsednika Srbije Aleksandra Vučića, kritika postupka države je evidentna. U nastavku iste emisije, ova TV stanica je dala prostor i međunarodnim subjektima (Evropska komisija, OEBS, Amnesty International) kao i domaćim udruženjima novinara koji su osudili svaki vid suzbijanja, odnosno podržali su slobodu medija. Takođe, s obzirom na činjenicu da nova.rs i TV N1 pripadaju istoj krovnoj kompaniji United Media, poseban prostor očekivano je dat i novinarima portala na kojem je ovaj tekst objavljen.

U narednom periodu, TV N1 je nastavila da u kontinuitetu održava ovu temu relevantnom na medijskoj agendi, dok su RTS u potpunosti i TV Pink u najvećoj meri prestali da uopšte pominju ovu temu. Takođe, TV N1 je u ovom periodu prvo personalizovala slučaj hapšenja Ane Lalić, pomerajući fokus sa države, pravosuđa i medija na njenu ličnu borbu za slobodu medija, čiji je simbol i sama postala zbog načina na koji je TV N1 tretirala tu temu.

Grafikon 2 – Distribucija analiziranih priloga prema mediju i datumu

Zaključak

Kako je studija slučaja pokazala, dnevni listovi sa različitim uređivačkim politikama su u skladu sa svojim razumevanjem slobode medija pristupali tumačenju hapšenja novinarke Ane Lalić. Specifičan pristup vidljiv je kako u pristupu izveštavanju, tako i u komentatorskim iskazima koji su objavljeni na stranicama štampe. Blic je u velikoj meri doprineo postavljanju ove teme na medijsku agendu upečatljivim komentarima kojima je, pre svega, osvetlio širi kontekst problema hapšenja novinarke – značaj novinarske profesije i njen značaj za

demokratiju. Danas je učestalom objavljivanjem tekstova o hapšenju Ane Lalić najintenzivnije održavao ovu temu prisutnom u javnom prostoru, usko adresirajući problem slobode medija na odnos države i novinarstva. Tabloidi Informer i Kurir su posmatrani slučaj smestili u okvire (konstruisanog) sukoba države i novinara, u kojem su se pozicionirali kao zastupnici države, odnosno vlasti, s tim da je Informer svoju poziciju temeljio na „odbrani“ države od provokativnih napada nepodobnih novinara, dok je Kurir oštricu usmerio ka kritici novinarskog rada sa “etičkog stanovišta”. Politika i Večernje novosti su u najmanjoj meri izveštavale o slučaju hapšenja Ane Lalić. Politika je neutralno pristupila ovoj temi, sagledavajući više uglova i aspekata, ali nije održavala ovaj slučaj relevantnim za javnost u dužem periodu. Za Večernje novosti hapšenje novinarke imalo je značaj vesti, budući da je ovaj slučaj zabeležen samo u jednom antrfileu.

Kada se uporedno sagleda izveštavanje tri TV stanice, mogu se ustanoviti tri sasvim različita pristupa u tretmanu slučaja hapšenja Ane Lalić. RTS je prostor javnog medijskog servisa ustupio zvaničnim izvorima, koji su oblikovali sliku celog slučaja. Pristup ovog medija karakteriše odsustvo novinarskog rada koji se ogleda u odabiru svih relevantnih informacija značajnih za građane. Takav pristup rezulirao je zakriviljenjem slike koja je prezentovana građanima, čime je i posledično, javnosti послата pogrešna poruka šta treba da bude uloga medija u društvu.

TV Pink je svojim radom koji se može okarakterisati kao zastupničko novinarstvo, u potpunosti zauzeo poziciju države, čime se u potpunosti udaljio od društvene uloge medija. Jednostranost i ostrašenost su ključne karakteristike izveštavanja TV Pink, koje se mogu uočiti u direktnoj osudi rada Ane Lalić i nastojanjima da ona, njen rad i rad medija u kojem je zaposlena, budu delegitimisani. Na taj način, TV Pink direktno doprinosi daljem ugrožavanju medijskih prava i sloboda u Srbiji.

TV N1 je u značajnoj meri doprineo da se slučaj hapšenja Ane Lalić sagleda na celovitiji način, ukazujući na različite dimenzije ovog problema, što je očekivana uloga javnog servisa, koju RTS nije ispunio. TV N1 je svojim izveštavanjem učinila da ova tema ostane u fokusu javnosti, tako što je u kontinuitetu skretala pažnja na neprihvatljivost takve prakse, kao i na važnost postojanja slobodnih i nezavisnih medija.

Objavljivanje teksta, hapšenje Ane Lalić i niz događaja koji su usledili nakon toga bili su jesu predmet neujednačenog novinarskog izveštavanja, koje je posledično izazvalo široku javnu debatu u pravcu slobode, odnosno instrumentalizacije medija, kao i kapaciteta i načina

na koji se država bori sa pandemijom koronavirusa. Interpretacija ove teme u medijima odraz je u velikoj meri stanje novinarske profesije u Srbiji, odnose unutar zajednice, mesta novinarstva i medija u odnosu na državu i političke strukture u Srbiji.